БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 51 (8577) МАРТЫН 1 СУББОТО 1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна танцинуудые хубилгаха талаар хараалагдажа байгаа хэмжээ-ябуулганууд социалистическэ хүдөө ажахыда, манай бүхы орондо айхабтар ехэ удхашанартай гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тоолоно. Ленинэй зохёоһон гениальна кооперативна түсэбэй ёһоор хүдөө ажахыда коллективизаци хэгдэһэнэй удаа мүнөө хараалагдажа байгаа эдэ хэмжээ-ябуулганууды бэелүүлгэ социалистическэ хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ шэнэ, онсо удхашанартай, ехэ алхам болохо байна.

(Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэл тушаа КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоолһоо).

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

1958 оной февралиин 25—26-да Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум болобо.

„Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай" нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые Пленум шагнаад, зүбшэн хэлсээ.

ЦК-гэй Пленум тусхай тогтоол абаа. Тэрэнь мүнөөдэр толилогдобо.

Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай

нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл тушаа КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоол

Совет арад Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр ажа, КПСС-эй XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь сэхэ шууд бэелүүлһэнэй үндэһөөр, һүүлэй үедэ социалистическэ экономико, соёл культурын бүхы һалбаринуудые хүгжөөхэ, ажалшадай ажана байдал улам һайжаруулха хэрэгтэ ехэ шэнэ амжалтануудые туйлаа гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум тэмдэглэнэ.

Арадай бүхы ажахын үндэһэ һуури бологшо машинай социалистическэ промышленность, түрүүшын ээлжээндэ хүндэ индустри урдынхидаал адляар түрүүлжэ ябана. Партиин XX съездһээ хойшо үнгэрһэн 2 жэлэй турша соо промышленна хэрэгсэлнүүдые гаргалга 22 процент нэмэһэн, тиихэдэ хүндэ индустриин үйлэдбэрилһэн зүйлнүүд 24 процент шахуу нэмэһэн байна. Энэ үе соо национальна доходнай 8 процентээр дээшэлээ, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай бодото олзо доход, хүдэлмэрилдэг нэгэ хүндэ абажа бодобол, 10 процент нэмэһэн байха юм. Промышленностиие хүтэлбэрилхэ хэрэг шэнэдхэгдээд, демократическа централизмын ленинскэ гол зарсамые ажахын байгуулалтада сэхэ шууд бэелүүлхэ, улам хүгжөөхэ ябадалда туһа хүргэнэ, предприятинууд, барилгануудые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ союзна республиканудай, нютагуудтахи партийна, советскэ, профсоюзна органуудай үүргые бүри ехэ болгоно, үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ ябадалда олон миллион хүдэлмэришэд, алба хаагшадые шэнээр элсүүлнэ, социалистическэ экономикын бүри түргэнөөр хүгжэн дэбжэхэ арга боломжо хангана.

Промышленностиин дэбжэхэтэй хамта социалистическэ хүдөө ажахы амжалтатайгаар хүгжэлсэнэ. КПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска Пленумэй һүүлээр, хүдөө ажахыгаа эрид ехээр хүгжөөхын түлөө дэлгэрһэн бүгэдэарадай тэмсэл газар тариалангай, мал ажалай продуктнуудые нилээд ехээр үйлэдбэрилдэг болохо ябадал хангаа, колхозно байгуулалтын хүгжэлтэдэхи шэнэ шатын эхи табяа. Ороной зүүн районуудта нилээд ехэ хэмжээтэй шэнэ, боро газар элдүүрилэгдэн ашаглагдажа, орооһо тариянай ажахы ехээр үргэдхэгдөө, һүүлэй 4 жэлэй туршада орон дотор орооһо тариянай абтасын хэмжээе энээнэй урда тээхи 4 жэлэйхиһээ 27 процентээр нэмээхэ арга олгоо. Сахарай свёкло, хлопок, лён-долгунец, хартаабха, овощь, хүдөө ажахын бусад ургамалнуудые бүри ехээр ургуулжа абадаг болообди.

Парти арад хоёрой зүгһөө ехэ оролдолго гаргагдажа, мал ажалай удаан сагай гээгдэл зайсуулагдаа. 1953 онһоо 1957 он хүрэтэрхи үе соо эбэртэ бодо малай тоо 10,9 миллион толгойгоор, гахайн—11 миллион, хониной—20 миллион үлүүтэй толгойгоор нэмээ; мяха абалга, мал һүрэгэй нэмэһые хараада абахада, 38 процентээр, тэрэ тоодо колхозууд болон совхозуудта 80 шахуу процентээр нэмэ, һү һаалга — 50 процентээр, харин колхозууд, совхозуудта 2 дахинаа ехээр нэмээ. Зургаан жэлэй туршада колхозуудтахи үнеэдэй һү һаалиие бүри ехэ болгохо, һү бэлэдхэлгын хэмжээе нэмээхэ гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй 1955 оной январска Пленумэй табиһан зорилго болзорһоо урид, 3 жэл соо дүүргэгдээ. Абтадаг мяха, һү, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар Америкын Холбоото Штадуудые ойрын жэлнүүдтэ хүсэхын түлөө тэмсэл түрүү колхозууд, совхозуудаар үүсхэгдээд, мүнөө орон дотор амжалтатайгаар дэлгэржэ байнхай.

Колхозно экономикын хүгжэн дэбжэһэнэй үндэһөөр, колхозуудай олзо доход улам ургана, тэдэнэй хубаагдахагүй фонд нэмэнэ, колхознигуудай ажалай үлөөһэн дээшэлнэ. Колхозуудтахи хубаагдахагүй фонд 1953 оной эхеэр 63,1 миллиард түхэриг байһан бол, 1957 оной эхеэр 98,6 миллиард түхэригтэ хүрэтэрөө нэмэһэн байха юм. Ниитын ба хубиин ажахыһаа 1957 ондо колхознигуудай оруулһан мүнгэн, натуральна олзо, хүдэлмэрилдэг нэгэ хүндэ абажа бодобол, сасуудхагдамал сэнгээр 1953 онойхиһоо 33 процентээр нэмэһэн байна.

Колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай материально-техническэ базые бэхижүүлһэн ушар хүдөө ажахыгаа хүгжөөн дэбжээхэ хэрэгтэ угаа ехэ үүргэ үүргээ. Трактор, комбайн, ашаанай автомобиль болон ондоошье машинануудаар хүдөө ажахын зэбсэгжэлгэнь энээнэй урда тээхи 4 жэлэйхиһээ нэгэ хахад —хоёр дахин нэмээ. Һүүлэй 4 жэлэй турша соо ороноймнай хүдөө ажахы 908 мянган трактор (15 хүсэтэй), таряа хуряаха 293 мянган комбайн, силос ба кукуруза хуряаха 143 мянган комбайн, ашаанай 467 мянган автомобиль абаһан байна. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин техническэ талаараа ехээр зэбсэгжэһэн, колхозууд, МТС болон совхозуудта мэргэжэлтэй бэрхэ хүдэлмэрилэгшэдэй бүри олон болоһон ушар ойрын сагта хүдөө ажахыгаа бүри ехээр хүгжөөн дэбжээхэ бодото арга боломжо олгоо.

Партимнай хэдэ мянган коммунистнуудые—партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэд, промышленна предприятинуудай инженернүүд, агрономууд, зоотехнигүүд болон бусад мэргэжэлтэдые хүтэлбэрилхы хүдэлмэри даахын тула колхозуудта эльгээгээ. 1957 оной эхин тээшэ колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй дундаһаа 90 гаран процентнь коммунистнууд, гурбанай нэгэ хубиһаа олониинь дээдэ, тусхай дунда һургуулитай хүнүүд болоһон байна. Ажал дээрэ ябаһан хүнүүдэй дундаһаа колхозно үйлэдбэриие хүтэлхэ бэлиг шадабаритай эмхидхэлшэдэй гайхамшаг кадрнууд урган гараа. Колхозуудай партийна эхин организацинууд бүри олон боложо, нилээд бэхижэһэн байна. Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилэн гаргалгые ехэ болгохо, нютагай нөөсэ баялиг, арга боломжые шадамараар хэрэглэдэг бэрхэ эмхидхэлшэд, шадамар мэргэжэлтэд мүнөө колхозуудта бии болонхой.

Колхозуудтахи ниитын ажахы бүри дээдэ, шэнэ шатада дэбжэн гараа. Колхозно байгуулалтын хүгжэлтэдэхи шэнэ шата юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, томодхогдоһон колхозууд һүүлэй жэлнүүдтэ экономическа талаараа бүри хүсэтэй, олон һалбаритай, техническэ талаараа зэбсэгжэһэн, олон тоото шадамар хүдэлмэрилэгшэдтэй ажахы болоһон байна. Тэдэнэй олзо доходынь ехээр нэмээ, колхознигуудай ажана тэниглэн байдал улам дээшээ дэбжээ. Колхознигуудай урмашал жүдхэмжын ехэ болоһон, түсэблэлгын шэнэ гурим бии болгоһон, нютагайнгаа арга боломжые хараада абалсажа, хүдөө ажахын артелиин жэшээтэ Уставта хубилалта оруулха эрхэ колхозуудта олгоһон ушарнууд колхознигуудай үүсхэлые бадаруулаа, ажалайнь эдэбхиие бүри ехэ болгоо, газар ба техникээ, колхозно үйлэдбэриин бүхы нөөсэ баялигые үшөө һайнаар ашаглаха гэжэ оролдодог болгоо. Колхозуудай кадрнууд шэнэ техникэ, эрдэм ухаанай туйлалтануудые хэрэглэн, ниитын томо ажахые эрхилхэ ехэ дүй дүршэлтэй болоо.

Машинно-тракторна станцинууд колхозно байгуулалтые эмхидхэхэ, бэхижүүлхэ, хүдөө ажахые техникээр зэбсэглэхэ, хүдэлмэришэн анги тариашан хоёрой холбоо барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ түүхэтэ ехэ үүргэ дүүргээ. Партимнай колхозуудай ниитын ажахые бэхижүүлхэ хэрэгтэнь гүрэнэй зүгһөө туһалха тон таарамжатай формо болгожо, машинно-тракторна станцинуудые колхозуудай һая эмхидхэгдэжэ байха үедэ тогтоогоо бэлэй.

МТС хадаа политическэ, эмхидхэхы ехэ хүсэн болоһон байна. Тэрэниие тойрон тариашад колхоз болон нэгэдээд, машина ехээр хэрэглэдэг хүдөө ажахын үлүү һайн байһанда этигээ бэлэй; хүдөө ажахыда техническэ дэбжэлтэ хангаха, тэрэниие шэнэ техникээр зэбсэглэхэ, мэргэжэлтэй шадамар механизаторнуудые бэлдэхэ, газар тариалангай, мал ажалай культурые дээшэлүүлхэ хэмжээ-ябуулганууд МТС-ээр дамжуулан бэелүүлэгдээ һэн.

Машинно-тракторна станцинууд үшөө ямар айхабтар ехэ удхашанартай байгааб гэхэдэ, тэдэнэр орооһо тарияа, мүн эдеэ хоолой бусад продуктнуудые, тэрэшэлэн промышленностиин хэрэглэхэ түүхэй эд абаха гол шухала газар байһан юм. Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ МТС-үүд хүдөө ажахын үйлэдбэриин зарим һалбаринуудые гээгдэлһээ гаргахын түлөө, хүдөө ажахын асуудалнуудаар партиин абаһан шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ эмхидхэхы ехэ хүсэн байгаа.

Мүнөө үедэ колхозуудай олонхинь эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижээ, колхозуудай экономиконь нилээд һайжараа. Тиимэһээ МТС-үүдэй зүгһөө колхозуудые үйлэдбэриин-техническэ талаар хангаха гурим хүдөө ажахын үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ зорилготой таарaлдахаяа болибо. Тэрээнһээ байтагай, энэ гурим түрүү колхозуудые саашадань дэбжээхэ гэхэдэ олон ушарта һаалта хэдэг, колхозой бүхы арга боломжонуудые эрхимээр хэрэглэхын тулада колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, бүхы гэшүүдэйнь үүсхэл гаргаха гэхэдэнь гэдэргэ татадаг болонхой. Нэгэл газар дээрэ хоёр социалистическэ предприятиин— колхоз МТС хоёрой ажахы эрхилжэ байһанай муу талань улам ехээр харагдадаг боложо байна. Ажахы иимээр эрхилхэдэ, ажахын байдалай, эмхидхэлэй түлөө, ургаса һайжаруулхын түлөө харюусалга доошолно, хүтэлбэриин хоёр аппарадые нэгэн зэргэ барижа байхын тулада ехэшье, хэрэггүйшье гаргаша хэгдэнэ. Мүн иимэ байдал дээрэһээ машинно-тракторна станцинуудта өөһэдтэнь хэрэггүй техникэ ехээр сугларна, машинанууд аша үрэгүйгөөр хэрэглэгдэнэ.

Оронойнгоо социалистическэ хүдөө ажахые саашадань дэбжээхын, колхозно байгуулалтые хүгжөөхын тулада мүнөө колхозуудые үйлэдбэриин-техническэ талаһаань хангадаг гуримые хубилгаха, тиигээд машинно-тракторна станцинуудые удаа дараагаар ондоо болгохо хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тоолоно. МТС-үүд ехэ, һайн үүргэ дүүргээд, мүнөө хэхэ юумэеэ гол түлэб бэелүүлээ. Мүнөө олонхи колхозууд трактор, комбайн болон хүдөө ажахын бусад машинануудые худалдан абажа, зүбөөр, бүри ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ шадаха болонхой. Тиимэһээ эдэ машинануудые колхозуудта сэхэ худалдабал һайн байна. Энээнэй ашаар мүнөө үеын техникэ урдынхиһаа нилээд һайнаар хэрэглэгдэдэг болохо, хүдөө ажахые машина, техникээр хангаха хэрэг һайжарха, ажалай бүтээсэ дээшэлхэ, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ валовой, товарна продукци абалга ехэ боложо, тэдэнэй өөрынь үнэ доошолжо үгэхэ байна.

Район, колхозуудай онсо өөрэ зүйлые хараадаа абан, машинно-тракторна станцинууд элдэб болзорто заһабарилгын-техническэ станцинууд (РТС) боложо хубилгагдаад, трактор болон хүдөө ажахын бусад машинануудые заһабарилжа үгэдэг, мүн колхозуудые техническэ талаһаань хангадаг, колхоз, совхозуудта шэнэ техникэ, запасна частьнуудые, горючи, үтэгжүүлгэ, химическэ хоро болон бусад материал худалдан үгэдэг предприятинууд болохо ёһотой. Трактор болон машинануудые худалдан абажа шадаха болоодүй колхозуудтай, илангаяа энэ техникые зүбөөр хэрэглэжэ шадахагүй колхозуудтай районуудта урдынхяараал адли МТС-үүд иимэ колхозуудые үйлэдбэриин-техническэ талаһаань саг зуура хангажа байха болоно.

Трактор болон хүдөө ажахын бусад машинанууда колхозуудта сэхэ худалдагдадаг боложо, МТС-үүдэй хубилгагдахада, промышленность хүдөө ажахы хоёрой хоорондохи экономическа сэхэ холбоониинь бүри бэхижэхэ, хүдэлмэришэн анги тариашад хоёр бүри бата холбоотой болохо, колхозуудай экономико һайжарха, хэтэ мүнхэдөө колхозуудта үгтэһэн, бүхы арадай болоһон газар урданайхиһаа һайнаар ашаглагдадаг болохо юм. Энээнэй үндэһөөр хубаагдадаггүй фонднууд ехэ болохо, колхозуудай хоорондын холбоо үргэдэжэ, энэнь колхозой зөөриие бэхижүүлжэ арьбадхалгада, тэрэниие бүгэдэарадай зөөри болгон хубилгаха хэрэгтэ шухала эрхэ нүхэсэл олгохо байна.

Колхозно байгуулалтые саашадаа хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха талаар хараалагдажа байгаа хэмжээ-ябуулганууд хадаа арадай ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулха тушаа партиин бэелүүлжэ байһан хүдэлмэриин таһаршагүй хубинь болоно. Эдэ хэмжээ-ябуулганудай бэелүүлэгдэхэдэ, хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэг шэнэ, бүри һайн, дээдэ шатада гараха юм. Промышленность, барилга хүтэлбэрилхэ хэрэгые һүүлэй үедэ хубилгаһандал адли МТС-үүдые ондоо болгохо гэһэн дурадхал ажахын социалистическэ системын булюу һайн зүйлнүүдые, үйлэдбэриин арга боломжонуудые эгээл дүүрэнээр хэрэглэхэ, олониитын зохёон байгуулхы үүсхэл эдэбхиие саашадаа бадаруулха, коммунизм тээшэ советскэ обществын шууд дабшалтые түргэдхэхэ зорилготой.

Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха талаар хараалагдажа байгаа хэмжээ-ябуулганууд социалистическэ хүдөө ажахыда, манай бүхы орондо айхабтар ехэ удхашанартай гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тоолоно. Ленинэй зохёоһон гениальна кооперативна түсэбэй ёһоор хүдөө ажахыда коллективизаци хэгдэһэнэй удаа мүнөө хараалагдажа байгаа эдэ хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлгэ, социалистическэ хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ шэнэ, онсо удхашанартай, ехэ алхам болохо байна.

Эдэ бүгэдэдэ үндэһэлэн, КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум иигэжэ тогтооно:

1. Хүдөө ажахын асуудалнуудаар партиин XX съездын абаһан шиидхэбэринүүдые дүүргэлтэ болгон, колхозно байгуулалтые саашадаа хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха талаар КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй оруулһан дурадхалнууд зүбөөр, саг соогоо хэгдээ гэжэ мэдэрхэ.

2. Колхозно байгуулалтые саашадаа хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай асуудалай онсо ехэ, гүрэн түрын, шухала удхашанартай байһыень хараадаа абан, энэ асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй ээлжээтэ сессиин үзэмжэдэ табиха. СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущев тус асуудалаар элидхэл хэхэ гэжэ баталха.

Верховно Совсдэй сесси дээрэ хаража үзэхэһөө урда тээ хараалагдажа байгаа хэмжээ-ябуулганудые бүгэдэарадай дунда—колхоз, МТС болон совхозуудай ниитын суглаануудта, промышленна предприяти болон барилгануудта, научна организаци болон һургуулинуудта, сэрэгэй часть болон эмхи зургаануудта, газетэ, журналнуудай хуудаһануудта зүбшэн хэлсүүлхэ гэжэ дурадхаха.

«Колхозно байгуулалтые саашадаа хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай» нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлэй тезисүүдые һайшаагаад, бүгэдэарадай дунда зүбшэн хэлсүүлхын тулада толилхо.

***

3. Союзна республиканудай компартиин ЦК-нууд, крайкомууд, обкомууд, горкомууд, партиин райкомууд болон партийна эхин организацинууд хараалагдажа байгаа хэмжээ-ябуулганудай удхашанарые үргэнөөр тайлбарилан ойлгуулха, тезисүүдые бүгэдэарадай дунда хаа хаанагүй зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэ уялгатай. Партийна, советскэ органууд ажалшадай оруулһан бүхы тодорхой дурадхалнуудые тон наринаар шэнжэлжэ, согсолхо ёһотой. Юундэб гэхэдэ, колхозно байгуулалтые саашадаа хүгжөөхын, орон дотороо хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехэ болгохын тулада колхозуудые материально-техническэ талаһаань хангаха гуримые яажа эгээл зүбөөр, эмхи гуримтайгаар хубилгахаб гэһэн арга замуудые олохо хэрэгтэй байна бшуу.

Бүгэдэарадай зүбшэн хэлсэлгын үедэ партийна, советскэ, профсоюзна, комсомольско организацинууд гүрэнэй түсэбые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүхы ажалшадай зохёон байгуулхы эршэ хүсые, эдэбхи үүсхэлыень бадаруулха, колхоз, совхоз бүхэндэ хабарай тарилгые амжалтатайгаар үнгэргэхын тулада бүхы колхознигуудые, МТС, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдые элсүүлхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр абаха гэһэн уялгануудыень дүүргүүлхэ ёһотой.

4. Тус тус район, колхозуудай экономикыень гүнзэгыгөөр шэнжэлээд, ямар колхоз экономическа арга боломжынгоо зэргээр энэ жэлдэ трактор, мүн бусад машинануудые худалдан абажа, тэдэниие эзэн ёһоор хэрэглэжэ шадахаб, ямар колхозууд техникэ һаяар худалдан абажа шадахагүйб, МТС-үүдэй зүгһөө үйлэдбэриин-техническэ талаар хангаха, мүнөө бии байгаа гуримые ямар колхозуудта саг зуура үлөөгөө һаа таарамжатайб гэжэ тодорхойлхыень союзна болон автономно республиканудай, хизаар, областьнуудай партийна, советскэ органуудта даалгаха.

5. Колхозно байгуулалтын хойшолуулагдашагүй шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ, хүдөө ажахын артелиин жэшээтэ Уставта шухала хубилалта оруулхын тулада 1959 оной эхеэр колхознигуудай Бүхэсоюзна Гурбадахи съезд зарлаха гэжэ тогтоохо.

***

Колхозно байгуулалтые саашадаа хүгжөөхэ, социалистическэ хүдөө ажахые бүри ехээр дэбжээхэ талаар хараалагдаһан хэмжээ-ябуулганудай бүгэдэарадай зүбшэн хэлсэлгэдэ, мүн тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ колхознигууд, МТС, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, манай ороной бүхы ажалшад эдэбхитэйгээр хабаадалсаха бэзэ гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум батаар найдана. Хүдөө ажахын шэнэ ехэ дэбжэлтые Коммунистическэ партиин эмхидхэжэ байһан ушар экономикын талаар социализм капитализм хоёрой амгалан байдалда хэжэ байһан мүрысөөндэ, коммунизм байгуулгын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ манай ороной туйлаһан үшөө нэгэ шухала илалта болохо байна.

*РЕДАКЦИҺАА. Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлэй тезисүүд газетын удаадахи номерто толилогдохо.

1918 Бурят-Монголдо совет хэблэлэ[й]...

„БУРЯТ-МОНГОЛЬСКАЯ ПРАВДА" ГАЗЕТЫН РЕДАКЦИДА, „БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН" ГАЗЕТЫН РЕДАКЦИДА

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Областной Комитет, Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ республикын Верховно Соведэй Президиум, БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет Бурят-Монголдо советскэ хэблэлэй бии болоhоор дүшэн жэлэй ойн баяртай дашарамдуулан хүдэлмэришэн, хүдөө бэшэгшэдтэ, республиканска газетэнүүдэй редакцинуудай, типографиин хүдэлмэрилэгшэдтэ халуун баяр хүргэн амаршална.

Дүшэн жэлэй урда тээ Бурят-Монголдо «Вестник Советов Прибайкалья» гэжэ түрүүшын большевистскэ газетэ гаража эхилhэн байна. Тэрээнhээ уг залгамжалан «Бурят-Монгольская правда», «Бурят-Монголой үнэн» газетэнүүд гарадаг болоо hэн. Бии болоhон сагhаа хойшо эдэ газетэнүүд Бурят-Монголой хүдэлмэришэн анги, ажалша таряашад болон интеллигенциие коммунистическэ сурталаар хүмүүжүүлхэ, тэдээниие нягтаар жагсаан, социалистическэ байгуулгада элсүүлэн хабаадуулха талаар ехэ, аша үрэтэй үүргэ дүүргэhэн байна. Бурят-Монголдохи советскэ хэблэл Бурят орон нютагта совет засаг бэхижүүлгэдэ, мүнөөнэй социалистическэ промышленностиие байгуулхын түлөө, колхозно байгуулалтын илахын түлөө тэмсэлдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ немецко-фашистска булимтарагшадые бута сохихо хэрэгтэ республикын ажалшадые элсүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэээ.

Дайнай хойто тээхи үедэ «Бурят-Монгольская правда», «Бурят-Монголой үнэн» газетэнүүд промышленностиие саашадань хүгжөөхэ, хүдөө ажахые эрид дэбжээхэ талаар партиин табиhан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ республикын ажалшадые элсүүлhэн байна. Промышленностиин, хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дүй дүршэлые, наука болон техникын туйлалтые дэлгэрүүлхын тула газетэнүүд тэдээн тухай ходо бэшэдэг байгаа.

Түхэлөөрөө национальна, удхаараа социалистическэ бурят-монголой культурые хүгжөөхэ, агуу ехэ ород арадтай, Советскэ Союзай бусад арадуудтай бурят-монгол арадай ахадуугэй хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ газетэнүүд ехэ туhа нэмэри хээ.

«Бурят-Монгольская правда», «Бурят-Монголой үнэн» газетэнүүд уншагшадтаяа холбоо барисаагаа саашадаашье бэхижүүлхэ, марксизм-ленинизмын бүгэдые илагша сурталые дэлгэрүүлэгшэ байhан, КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ үргэн ниитые эмхидхэгшэ байhан хүндэтэ үүргэеэ дүүргэжэ байха гэжэ батаар этигэжэ байhанаа КПСС-эй обком, Верховно Соведэй Президиум, республикын Министрнүүдэй Совет мэдүүлнэ.

КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТ. БМАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ. БМАССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ.

* * *

Дүшэн жэлэйнь гайхамшагта ойтой дашарамдуулан, «Бурят-Монголой үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэдые, хүдөө, хүдэлмэришэн бэшэгшэ болоод уншагшадыень «Советская Россия» газетын редколлеги халуунаар амаршална. Ленинскэ национальна политика саашадааашье эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлэгты, арадуудай хани барисаа бэхижүүлэгты, КПСС-эй XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын, промышленность, хүдөө ажахы, наука болон культура саашадаа бүри ехээр хүгжөөн hалбаруулхын, республикын ажалшадай байдалые улам hайжаруулхын хойноhоо тэмсэгты.

«Советская Россия» газетын редколлеги.

* * *

Бурят-Монголдо түрүүшын большевистскэ газетын толилогдоhоор дүшэн жэлэй гүйсэhэнтэй дашарамдуулан, Ажалай Улаан Тугай орденто «Забайкальский рабочий» гэжэ областной газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэд Таанадые үнэн зүрхэнhөө амаршална.

Урдань үгытэй ядуу, гээгдэнги, эрхэгүй байhан Бурят-Монгол хадаа социалистическэ байгуулалтын илаhанай, манай партиин сэсэмэргэн ленинскэ национальна политика бэелүүлhэнэй ашаар hалбаран бадаржа байгаа автономно социалистическэ республика болоо. Тэрэнэй промышленность таhалгаряагүйгөөр хүгжэнэ, хүдөө ажахынь түрүү зэргэдэ гаранхай. Урдань булта шахуу үзэг бэшэг мэдэхэгүй байhан бурят арадай дундаhаа оюун бэлигтэ олон уран зохёолшо, композитор, эрдэмтэд, олон мянган багшанар, агрономууд, врачууд, инженернүүд, ниитын- политическэ ажал-ябуулагшад урган гараа.

Түрэл нютагаа социалистическэ болгон хубилгахын түлөө тэмсэлдэ республикын большевистскэ хэблэл айхабтар ехэ үүргэ дүүргэжэ, арад зондоо хододоо үнэн сэхээр алба хэдэг байгаа юм.

Республикынгаа экономико, соёл культурыень саашадаа hалбаруулан хүгжөөхын, манай партиин түүхэтэ XX съездын hүр жабхаланта хараа зорилгонуудые дүүргэхын түлөө тэмсэлдээ оюун ухаанай шэнэ амжалта туйлахыетнай Таанадта хүсэнэбди.

«Забайкальский рабочий» газетын редакци.

* * *

Хүндэтэ нүхэд! Бурят-Монголдо большевистскэ хэблэлэй бии болоhоор 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Таанадые халуунаар амаршалнабди. Түрэл республикынгаа экономико, соёл культурые улам ехээр hалбаран хүгжөөхын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэхыетнай хүсэнэбди.

Агын округой «Ленинэй туг» газетын редакци.

* * *

Редакци, типографиин хүдэлмэрилэгшэдые гайхамшагта дүшэн жэлэйтнай ойтой дашарамдуулан халуунаар амаршалнабди. Коммунизм байгуулха хэрэгтэ ажалшадые эдэбхитэйгээр элсүүлжэ, бүри ашаг үрэтэй хүдэлмэри саашадаа хэхыетнай хүсэе.

«Усть-Ордын үнэн» газетын редакци.

* * *

Бурят-Монголдо түрүүшын большевистскэ газетын гараhанhаа хойшо дүшэн жэлэй баярта ойтой дашарамдуулан «Бурят-Монголой үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэдтэ ахадуугэй амаршалга үнэн зүрхэнhөө хүргөөд, hайн hайхан ажал хүдэлмэридөө шэнэ амжалта туйлахыетнай хүсэе.

«Барилгын газетын» редколлеги.

«Газетэ гээшэмнай хамтын пропагандист, хамтын агитатор байхаhаа гадна, хамтын эмхидхэлшэ болоно».

В. И. ЛЕНИН.

«Ажалшадые, түбхын түрүүн залуу үетэниие коммунистическэ ёhоор хүмүүжүүлхэ гээшэ шухалын шухала зорилго болоно. Тиимэhээ суртал бодолой талаар хүмүүжүүлдэг бүхы арга хэрэгсэлнүүдые—пропаганда, агитаци, хэблэл, радио, соёл гэгээрэлэй эмхи зургаанууд, наука. литература, искусствые энэ зорилгодоо хүсэдөөр, эдэбхитэйгээр хэрэглэхыень партийна организацинуудые съезд уялгална».

(КПСС-эй XX съездын резолюциhаа)

Литература үзэхэдэ туhална

1-дэхи интернат-hургуулида республикымнай аймаг бүхэнhөө ерэhэн үхибүүд hурадаг. Тэдэнэй зариманиинь нютагайнгаа хэлээр ярилсадаг юм. Тиимэhээ, бурят литературна хэлэ шудалха хэрэгтэ анхаралаа бүри ехээр табидаг байнабди.

Энэ талаар «Бурят-Монголой үнэн» газетэ бидэнэртэ ехэ туhа хүргэнэ. Уран зохёолhоо гадна, энэ газетэ ходо уншажа байхыень hурагшанартаа дурадханабди. «Б-М. үнэндэ» гарадаг рассказууд болон шүлэгүүдые, hонирхолтой мэдээсэлнүүдые тэдэнэр уншадаг юм. «Мархайн аша Тархайн» буланда бэшэгдэhэн статьянууд hурагшадай анхарал илангаяа ехээр татадаг. Энэ газетын материалнууд хэшээлнүүдэй хоорондохи забhарлалгын үедэ hургуулиимнай радиогоор уншагдадаг.

Мэдүүлэлнүүдые грамматикын талаhаа шэнжэлхэдээ, морфологёор элдэб дүримүүдые гарахадаа гү, али дабтахадаа «Б-М. үнэн» газетэ хэрэглэдэг байнабди.

Шэнэ номууд тухай гараhан рецензинүүдые hурагшад уншахадаа, литературна шүүмжэлэлтэй танилсажа эхилнэ. Энэнь литература үзэхэдэ туhатай байдаг.

Бурят-Монголдо совет хэблэлэй бии болоhоор 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, «Бурят-Монголой үнэн» газетын саашадаа бүри hонирхолтойгоор гарадаг боложо, илангаяа hургуулинуудай ажабайдал hайнаар харуулхыень хүсэнэб.

Х. Дамдинова, Улан-Удын 1-дэхи интернат-hургуулиин бурят хэлэ, литературын багша.

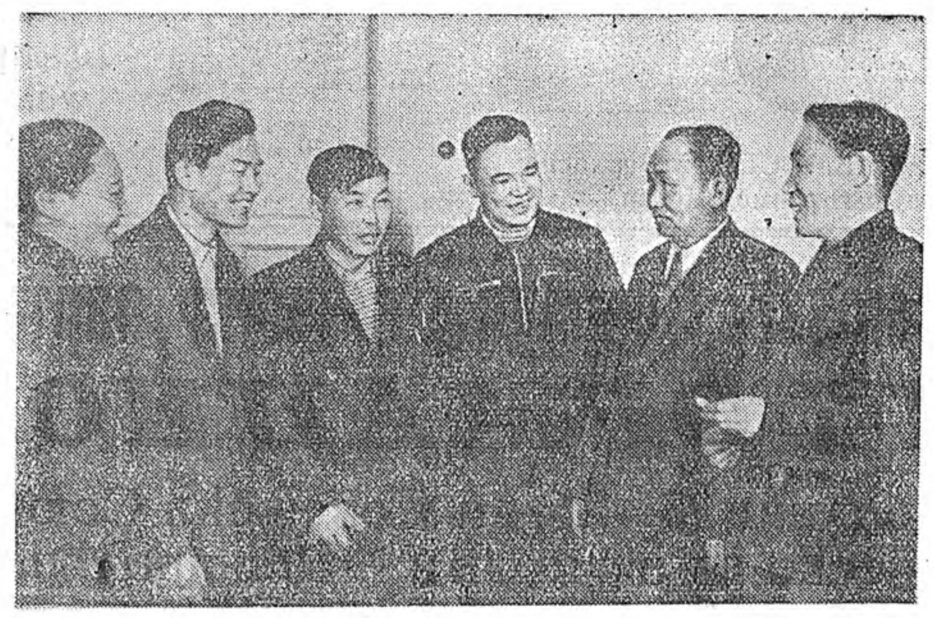

Редакциин хүдэлмэришэн Г. Данзанов Бичурын аймагай хүдөө бэшэгшэдтэй хөөрэлдэжэ байн? **Т. Гармаевай** фото.

Бүри hайнаар хүдэлхые хүсэнэбди

Хүдөө ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тухай түрэл Коммунистическэ партиингаа табиhан асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлэлсэхын тулада hүүлэй жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудай фермэ, бригадануудаар залуушуул олоороо хүдэлдэг болоо. Тэрэ тоодо бишье колхозойнгоо эхэ хонидой отарые даагшаар хүдэлжэ байнаб.

Тиихэ зуураа «Бурят-Монголой үнэн», «Бурят-Монгольская правда» газетэнүүдые таhалгаряагүй уншажа, республикынгаа шэнэ hонинуудые мэдэжэ, ажал хүдэлмэридөө хэрэгтэй юумые ойлгожо абадаг байнабди. Газетэнүүд манай хүдэлмэридэ маша ехэ туhаламжа хүргэнэ.

Манай отарын хонишод мүнөө үедэ 415 хурьга абаад, нэгэшье толгой гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ байнхай.

«Бурят-Монголой үнэн», «Бурят-Монгольская правда» газетэнүүдэй алдарта дүшэн жэлэй ойн тэмдэглэгдэжэ байха үедэ бидэнэр редакциин хүдэлмэрилэгшэдтэ саашадаа бүри ехэ амжалта туйлахыень хүсэнэбди. Түрүүшүүлэй дүй дүршэл тухай бэшэхэдээ бүри тодорхойгоор, шадаал hаа ажалайнь бүхы талые hайса харуулбал, бидэндэ бүришье ехэ туhатай байна.

И. Найданов, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хонишон.
Сэлэнгэ.

Ангуушан—фотокорреспондент

Арадаа буу үргэлэнхэй, хажуу таладаа фотоаппарадтай, жара гарамгай наhанай хүн бүлэг ангуушадтай Кяхтын трактhаа хажуу тээ hөөг бургааhан соогуур маряажа ябаба.

— Леонид Яковлевич, үргөөлгэмнай дүтэлөө ха, номернуудтаа hуухамнай бэшэ гү?—гэлдэжэ нүгөөдүүлынь яаруулна.

— Дүтэлхэншье дүтэлөө...—гэжэ хэлэхэтэйнь сасуу, хаанашьеб даа, оог хуугай гаража, хадын оройгоор түерээн, дорьбоон гарана...

...Боро хараанай үедэ ангуушад гал тойрожо hуунхай, үдэрэйнгөө олзо хубааха хэбэртэй хөөрэлдэжэ байба. Гэнтэ сахилгаан мэтэ гэрэл зурагад гээд, үгы болошобо.

—hэ, нүхэрнай, олзоёо харамнажа, маанадаа айлгана хаяа,—гэлдэн ангуушадынь шоглоно.

—Үгы, энэш. фотоэтюд хээ ёhотой, үглөө, нүгөөдэрэй газетэдэ «Ангуушад, Л. Хайдуровай фотоэтюд» гэhэн фото харахал байхат,—гэжэ тэндэ hуугшадай нэгэн харюусана.

—Теэд яахаб, сүлөөтэй сагтаа олоhон олзоёо газетэдэ үгэнэ бэзэб,—гэжэ нүхэр Хайдуров хүхюутэйгээр харюусаад, түүдэгэй дэргэдэ ерэжэ. hуушана.

Манай газетын эдэбхитэдэй нэгэн—Леонид Яковлевич Хайдуров хэзээ бүхэндэ гоё hайхан, удхаараа зохид фотозурагуудые буулгажа асаралтайб гэжэ ходо бодожо ябадаг. Нүхэр Хайдуров республикын предприяти, эмхи зургаануудаар ябахадаа ажалай түрүүшүүлые буулгаад, газетын редакцида асардаг юм.

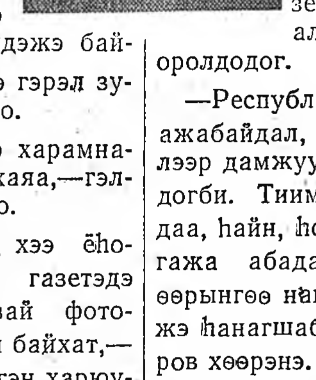

Леонид Яковлевич, мүнөө пенсидэ гарабашье, «намда амаралта үгөө» гээд миин hуудаггүй, газетын хүдэлмэрилэгшэдтэ али болохоор туhалхые оролдодог.

—Республикынгаа ажалшадай ажабайдал, ажаhуудалые хэблэлээр дамжуулан харуулхые оролдогби. Тиимэhээ хаанашье ябахадаа, hайн, hонин юумэнүүдые буулгажа абадаг байнаб. Тиихэдээл өөрынгөө нангин уялга дүүргээб гэжэ hанагшаб,—гэжэ нүхэр Хайдуров хөөрэнэ.

Иигэжэ нүхэр Хайдуров манай газетын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр туhална.

ПОЛИГРАФИЧЕСКА[Й] ПРОМЫШЛЕННОСТИ[Н] ХҮГЖЭЛТЭ

Агуу ехэ Октябриин соци[алистиче]скэ революциин урда тээ [Бурят-]Монголдо миил гурбан [бага] типографи хүдэлдэг байгаа.

Коммунистическэ партиин [...] рал оролдолгын ашаар мана[й рес]публика дотор хэблэлэй үр[гэн...] хамта, тэрэнэй материальна[...] полиграфическа промышл[енность] хүгжөө.

1923 ондо, Бурят-Монголой [...]эй байгуулагдаха үедэ, Улан[-Удэдэ] республиканска типографи [байгуул]хэгдэhэн юм. Энэ типогра[фи] хэблэлэй хуудаhатай 11,5 [...] хэhэг ном гаргаа hэн.

1929 ондо республиканска [типо]графида тусхай байшан бари[гдажа,] жэлhээ жэлдэ шэнэ, орёо ту[хэ]гэнүүдээр хангагдана. hүүлш[ын ...]дэн жэлэй туршада бага х[...] хуушарhан машинанууд бу[...] hэлгэгдэжэ, үзэгүүдые суглу[...] ном хабшааhалжа хэдэг хүд[...] механизированнэ болгогдонхо[...]нөө үедэ республиканска гурб[ан га]зетэhээ гадна, 70 хэблэлэй ху[уда...]най хэмжээтэйгээр 10—15 но[м ...] гагдана.

Ород болон бурят-монгол [хэлэ]нүүд дээрэ «Байгалай толон» литературно-уранhайханай, [...] политическэ журнал, «Агита[тор]... блокнот» 14 мянган хэhэгээр х[эблэг]дэнэ.

Республиканска типографи [...]шэрээр шэмэглэhэн плакат, го[ё hай]хан зурагтай номуудые гаргах[а хэ]рэгтэ анхаралаа ехээр табин[а].

Мүнөө бүхы аймагууд боло[н го]родуудта типографинууд эмх[ид]дэнхэй. Тэндэ аймагай, городо[й га]зетэнүүд хэблэгдэнэ. Респуб[ликын] соомнай хамтадаа 31 полигр[афи]ческа предприяти хүдэлнэ. [...] 100 гаран элдэб газетэнүүд, [тэдэ]ээ тоодо 3 республиканска, 2 гор[одой,] 23 аймагай, 5 фабрика, заводу[уд,] хэдэн арбаад колхозой, сов[хозой] газетэнүүд гарана. Тэдэ газет[...] нэгэ дороо 100 мянгаhаа үлүү [хэhэ]гээр хэблэгдэнэ. «Бурят-Мон[голь]ская правда», «Бурят-Монг[олой] үнэн» нэгэ дороо 70 мянган хэh[эгээр] гарана.

Типографиин эрхим hайн түхэ[ө]гэтэй боложо, ажалай дүй дүр[шэл]тэй болоhон дээрэhээ хэблэг[дэжэ] гараhан ном болон газетэнү[үдэй] шанар нилээд hайжараа.

Гэхэ зуура, ном, журнал б[олон] газетэнүүдэй арад зондо ехээр [хэ]раагдадаг дээрэhээ полиграф[ичес]ка промышленностьяа бүри үр[гэд]хэхэ хэрэгтэй. Улан-Удэ хотодо [ойро]рын жэлнүүдтэ номой-журна[лай] типографиин шэнэ байшан бари[гда]хаар хараалагдана. Энэ бай[шан] мүнөөнэй байшанhаа hураггүй [томо] болохо юм. Мүн аймагууд бо[лон] городуудай типографинууд [...] ехэдхэгдэхэ ёhотой.

Республика соомнай номой [хэб]лэл ехээр хүгжөө. Бурят-Монго[лой] номой хэблэл жэл бүри 175 ном [бо]лон брошюра 900 хэблэлэй хууда[hа]тайгаар, 500 мянган хэhэгтэй[гээр] хэблэн гаргана.

Бурят-монгол хэлэн дээрэ ма[рк]сизм-ленинизмын классигуу[дай,] ородой болон дэлхэйн классигуу[дай] литература, советскэ уран зохё[ол]шодой зохёолнууд хэблэгдэн га[ра]на.

С. Баре[...]

★ Манай газетэ[...]

Хүдэлмэришэн бэшэгшэ Д. Аюшеев манай газетэдэ эльгээхэеэ статья бэшэжэ байна.

— Шимнай бараг хонишон байнаш, ажал тухайгаа газетэдэ бэшэжэ үгыш,—гэлдэбэ Сультимэй нүхэд. Нэгэтэ «Малшадай үдэрэй» болоходо чимэ хөөрэлдөөн болоо hэн.

Тэрэнэй hүүлээр гэртээ бусажа ябахадаа Сультим ажал тухайгаа, газетэдэ статья бэшэ гүүлhэн тухайгаа шэбшэжэ ябаа бэлэй. «Байза, намайе энэ үдэр магтаба. Үнэхөөрөө, энэ магтаалда хүртэхөөр гээшэ гүб? Туйлаhаншье юумэмни... нооhо горьтойе хайшалааб, хонин бүхэнhөө 4,1 килограмм болоо. Теэд, хурьгад... гэжэ бодоходоо аягүй шэнги болоод, дэмы, дэмы!...» гэжэ шангаар дуугаржархиба...

Колхоз дотороол харахада, барагтай байгаа хүн гээби даа. Иигэжэ бодоhон, hанаhан асуу-

далайнгаа туханда хүрэжэ үрьдеэгүй ябатарынь олон малшадые hуулгаhан машина ябадалаа аалидуулhаар тогтошобо. Харахадань хонидынь бэлшэhэн, нарай хурьгад хашаа соо үбhэ шэмхэлжэ байба. «Эдэмни өөдэргэ, шэрхи мал боложо ябанал даа. Февраль соо гараhан түлнүүд. Нёдондо апрель hара соо ямар бэрхэ байгаа гээшэб! hанаханшье бэрхэ. Шэшэнгир гэжэ бузар лэ hэн даа» гэжэ гүбэд гээд, Сультим бодолгото болоно.

— Үгы даа, энэ асуудал шиидхэхэл байна. Мэргэжэлтэд үгэеэ хэлэхэ бэзэ. Энээниие нэгэ тээшэнь шиидхэхэ тухайл газетэдэ үнэхөөрөө бэшэхэ юм байна. Хэрэгтэ хэрэггүй юумэ бэшэжэ, нэрээ хухалалтагүй, бэшээл хадаа тон шухала асуудал табиха ёhотой. Хонидые хэдыдэ хурьгалуулхада hайн бэ,—үбэл гү, али хабар гү? Энэ асуудал табихадаа нёдондо январь, февраль hарануудта гараhан хурьгад (үсөөн hэн) тухайгаа дэлгэрэнгыгээр бэшэхэб. Нэгэшье хурьган хороогүй hэн. Энэ туршажа үзэмөөр лэ арга байна.

Хонишон Дугаров Сультимэй нимэ бэшэг бусад хүнүүдэй бэшэгүүдтэй хамта редакцида нэгэтэ ерээ бэлэй. Иигээд энэ хүнэй бэшэгэй газетэдэ хайшан гээд гараhан тухай, энээнтэй хамта газетын яагаад бүтэдэг тухай саашань харуулаябди.

Линотипистка Ф. Старикова ажаллажа байна.

Тэрэ үдэр ороhон бэшэгүүд редакциин тусхай таhагуудта тараажа үгтөө hэн. Сультимэйшье бэшэг таhагта ороо. Редакциин хүдэлмэрилэгшэ заhаад, «эдеэшүүлээд», таhагые даагшадаа харуулhанай hүүлдэ машинкада сохюулаад, секретариадта дамжуулдаг. Эндэ ажалладаг нүхэд таhагуудhаа ороhон материалнуудые уншаад, наборто эльгээдэг юм. Энээнhээ саашаа гүрэнэй типографиин хүдэлмэришэд айхабтар ехэ ажал бүтээдэг байна.

Бүхы наhаараа «Бурят-Монголой үнэн» газетын материал набор хэдэг линотипистка Федосья Константиновна Старикова редакциhаа мэнэ hаяхан асарhан олон гэгшын саарhануудые ирасагаагаад, түхэлшэн hурамхи болоhон гараараа хүдэлжэ эхилдэг. Хорин зургаан жэл соо ажаллажа байхадаа Федосья Константиновна бурят-монгол хэлэ бараг мэдэхэ болоhон байха. Заримдаа алдууе өөрөө олоод, заhаhаншье ушар олон байха. Наборно цех соо ороод, линотипистнүүдэй үдэр бүриин ажалай дүн харахада, Старикова нормоёо 120—130 процент

Газетын хүдэлмэришэн Ц. Цыдыпов верстальщик А. Конева хоёр «Бурят-Монголой үнэн» газетэ эблүүл[...] тааруулжа байна.

дүүргэhэн байдаг. Бүхы материалнууд эндэ набор хэгдээд, редакциин табиhан түсэбөөр (македээр) эблүүлэн табигдадаг (верстка хэхэ гээд хэлсэдэгбди). Иигэжэ газетымнай хуудаhанууд бүридэжэ эхилдэг юм. Эндэ ажалладаг — Антонина Алексеевна Конева (верстальщица) шуумгай бэрхээр хүдэлжэ саашанхи хүдэлмэри түргэдхэд[эг] байна.

Газетымнай хуудаh[ану]нууд булта эблүүлэн су[...]луулагдаад байхадаа [...]нюур) редакцида дахи[н] дахин уншагдаад, заhа[...]дажа дүүрэмсээрээ ст[е]реотипна цехтэ ородо[г]. Эблүүлэгдэhэн 4 хуудаh[ан]най хэбынь (матриц) га[р]гагдаад, хэбынь туулгаа[...] шудхуулна. Энэ цехы[н] даагша Василий Тихоно[в...]

...ии болоhоор дүшэн жэлэй ой 1958

...Н ХЭВЛЭЛГЫН УРГАЛТА

...ммунистическэ партиин ЦК-гэй ...ряар 1923 ондо Бурят-Монго-...ССР тогтоогдожо, урдань ...нги, барга харанхы байhан ...зон ажахыгаа, соёл культу-...палбаруулан хүгжөөхэ арга-...олоhон юм.

...дай соёл культурые хүгжөөхэ ...э хэблэл тон ехэ удхаша-...й байдаг. Тиимэhээ, респуб-...инай тогтоhон сагhаа хойшо ...лэй хэрэг хүгжөөхэ ябадалда ...нхарал хандуулдаг байгаа. ...хэблэхэ хэлтэс бүри 1923 ондо ...блика доторнай байгуулаг-..., тэрэ жэлдээ 7 ондоо нэрэтэй ...11,5 мянган хэhэгээр хэблэгдэ-...ргаhан байна.

...рэ сагhаа хойшо республикын ...ай ажахы, соёл культурын hал-...н хүгжэхэтэй хамта хэблэлэй ...шье ехээр ургалсаа. Энээнии ...баримта дээрэhээ хаража бо-...гэбэл, 1930 ондо 62 нэрэтэй ...уд 168 мянган хэhэгээр хэб-...hэн hаа, харин дайнай урдахи ...ондо 110 ном 637 мянган хэ-...эр хэблэгдээ hэн.

...йнай хойто тээхи жэлнүүдтэ ...ублика доторнай ном хэблэхэ ...г бүри ехээр хүгжөө. Мүнөө Бу-...Монголой номой хэблэл 150 ...у нэрэтэй номуудые олон зуу-...н мянган хэhэгээр жэл бүри ...эн гаргана.

...үлэй жэлнүүдтэ бурят хэлэн ...рэ хэблэгдэдэг номой тоо оло-...оо. Тиигэжэ бурят-монгол арад ...эhэн хэлэн дээрээ марксизм-...инизмын классигуудай зохёол-...дые, ородой уран зохёолой ...сигуудай, совет уран зохёол-...ой номуудые уншажа, гүнзэгы ...удхыень ойлгон абаха аргатай ...оhон байна.

...957 ондо хэдэн арбаад hонир-...той ном хэблэгдэн гараа. Эдэ-... тоодо бурядай элитэ уран зо-...шо Хоца Намсараевай суглуу-...дамал зохёолнуудай нэгэдэхи ... оролсоно. Удаадахи гурбан ...ынь энэ жэлдэ, табадахи то-...нь 1959 ондо хэблэгдэхэ юм.

...Номой хэблэлэй хүдэлмэрилэг-...д 1959 ондо Москвада болохоо ...гаа бурят-монголой литература, ...усствын декадада зорюулагда-... олон ном гаргахаар бэлдэжэ ...йнхай. Тэрээнhээ гадна, полити-...скэ, хүдөө ажахын, үйлэдбэриин-...ническэ номууд, hургуулиин үхи-...удэй үзэхэ дэбтэрнүүд хэблэгдэ-... байна.

...Уран зохёолой литература нёдон-...ойхиhоо хоёр дахин ехэ хэмжээ-...гээр хэблэгдэхэнь. Ч. Цыден-...мбаевай «Түрэл нютагhаа холо», ... Мунгоновой «Хүсөөтэ горхон ...рьялна» гэhэн романууд, Д. Хил-...хинай «Дарису» гэжэ повесть, ... Нимбуевай, Д. Мадасоной, ... Дамдиновай, Ц. Номтоевой, Г. ...митовэй, Ч. Намжиловай, С. Ан-...баевай, А. Бадаевай, бусад за-...им уран зохёолшодой номууд га-...аха юм.

Д. Норбоев.

Ажалай зориг бадаруулна

Газетэ болбол мэргэн үгэ, хурса удхаараа ажалай зориг бадаруулна. Газетэдэ тунхаглагдаhан статья бүхэн уншагшадта ехэ туhа хүргэнэ, тэдэнии ажалай баян дүршэлдэ hургана. Ажалай али бүхы hалбаринуудта байhан ехэ дутагдалнуудые элишэлэн шүүмжэлжэ, тэрэнии зайсуулха ябадалда туhалдаг. Баян дэлгэр, культурна ажаhуудалыемнай магтан, тэрэнии улам үнэр арьбан болгоно.

Би хонишон би. Урдань промышленностьда хүдэлжэ байhанаа, хүдөө ажахые хүгжөөлгын гүн ехэ удхашанарые мэдэрэн, колхоздо ерээ hэм. Дааhан ажалаа шудалжа, артелиин хонин hүрэгые хүгжөөхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые шадахыса оруулна гээшэб. Хэрбээ 1957 ондо 100 эхэ хонин бүриhөө 117 хурьга абаhан байгаа hаа, энэ жэлдэ 160 хурьга абаха уялгатайб. Тэрэнии дүүргэхэ арга намда бии. Юуб гэхэдэ, мүнөө 410 хурьга абаад, гарзалуулангүй мал болгожо байнаб.

Хонидые искусственнаар үрэжүүлхэ арга шудалааб. Тиигэжэ отарынгаа 167 хони ороондо оруулааб. Мүн хүршынгөө отарын 90 хони энэ аргаар үрэжүүлэлсээб.

Газетэдэ имагтал ондоо хүнэй бэшэhэн статьянуудые уншадаг бэшэ, мүн өөрөө тэрээндэ хабаадалсахые оролдодогби. Тиимэhээ бэшэhэн статьянуудни аймагай болон республикын газетэнүүдэй хуудаhануудта толилогдодог.

Хүдэлмэришэд, хүдөө бэшэгшэдэй республиканска съездэ хабаадалсаха зуураа, газетые бүри тодорхой, олондо хүндэтэй, тэдэнэртэй бүри бэхи холбоотой болоhой гэжэ hананаб.

В. Цынгунов, Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишон.

Минии дурадхал

«Бурят-Монголой үнэнии» ходо уншагшаб, мүн үнинэйшье энэ газетэдэ бэшэдэгби. Тиимэhээ манай республикада хэблэлэй бии болоhонhоо хойшо гүйсэhэн 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, өөрынгөө дурадхал hанамжануудые хэлэхээ хүсэнэб.

Газетээ hонирхолтой болгохын тула редакци хүдөө бэшэгшэдтэй hайн холбоо барисаатай байха ёhотой. Гэбэшье, энэ хэрэгтэ редакциин хүдэлмэрилэгшэд горьтой анхаралаа табинагүй гэжэ hанагдана. Бидэндэ, хүдөө бэшэгшэдтэ зүбшөөл, заабари үгтэдэггүй, ямар асуудалаар, хайшан гэжэ бэшэхэб гэhэн даалгабари абадаггүйбди. Саашадаа саг сагтаа хүдөө бэшэгшэдэй суглаа гү, али семинар аймаг, сомонуудаар үнгэргэжэ байгаа бол таарамжатай. Иимэ семинарнуудай үнгэргэгдэжэ байбал хүдөө бэшэгшэд мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ аргатай болохо hэн.

Газетын хуудаhануудта шүүмжэлхы статьянууд үсөөн бэшэ толилогдодог гээшэ. Теэд олон ушарта эдэ статьянуудаар хэмжээ абтангүй үлэшэдэг. Энээн тушаа редакци зохихо хэмжээ абаха зэргэтэй. Тиигэбэл газетэшье хүндэтэй болохо, бэшэхэдэшье урматай ха юм.

Д. Зандеев, хүдөө бэшэгшэ.

Хододоол hонинтой Дамдин

— Хэн бэ?

— Дамдин Аюшеев.

— Сайн байна, Дамдин Цыренович. Ноnимнай?

— Нониншье биил гээшэ...

Телефоноор иимэрхүү хөөрэлдөөн республикымнай заха хизаар болохо Закаменай аймагай редакцитай үнжөөд, хоноод боложол байдаг юм. Манай газетэдэ үнинэй эдэбхитэйгээр бэшэдэг Дамдин Цыренович Аюшеев тэндэ ажаллажа байдаг. Аймагай газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэшье болоод байхадаа hони hонин бэшэгүүдые эльгээжэ үргэлжэлhөөр.

Хабарай тарилгын, үбhэ таряа хуряалгын халуун хүдэлмэрииншье, малай үбэлжэлгыншье үедэ Дамдинда хонходоходо хододоол hонинтой, хододоол нэгэ «шухала яаралтай», «гаргаагүйдэ аргагүй» юумэ почтоор эльгээhэн, али эльгээхэеэ бэлдэхэ гэжэ байhан байдаг.

Манай хүдөө бэшэгшэ нүхэр Аюшеевэй нэгэ hайн талань юуб гэхэдэ, аймагтаа боложо байhан hонинуудые оройтуулангүйгөөр, саг дарыдань дамжуулжа, республика дотороо тунхаглан, мэдээжэ болгохые оролдожо байдаг. Теэд бэшэhэншье юумэнүүдынь «гологдонгүйгөөр»,—бага зэргын заhабарида ороходоошье орожо, үгыдөөшье үгы—газетэдэ саг дарыдаа хэблэгдэдэг юм. Нүхэр Аюшеев нээрээл газетэдэ «гаргаагүйдэ аргагүй» статья, корреспонденци, багахан мэдээсэл болон hонинуудые эльгээдэг байна.

Дамдин Цыренович газетэдэ hонин, hайн юумэ бэшэхэhээ гадна, дутуу дундануудтай, буруу юумэнүүдтэй эбсэнгүй, хурсаар шүүмжэлжэ, hүүлдэнь заатагүй хэмжээ абхуулжа байдаг юм. Шүүмжэлхы статьянуудые бэшэхэhээ гадна, заримдаа шоо үзэхөөр, шобто харахаар ушарнуудай дайралдахада «тархайдажархихадаашье» торохогүй.

Элдэб hонинуудые бэшэхэдээ олон арга—юрын статья, корреспонденци, очерк, сатира болгожо бэшэдэгынь hайшаалтай. Түрүүшүүл тухай бэшэхэдээ фотозурагыень эльгээлсэхые оролдодог.

Hая аймагай хүдөө бэшэгшэдэй зүблөөн боложо, Дамдин Аюшеев республиканска съездын делегат болгогдон нэгэн дуугаар hунгагдаа.

Бүри hайн болог лэ

Hүүлэй жэлнүүдтэ ороноймнай хүдөө ажахыда горьтой ехэ хубилалта болоожо байнхай. Түрэл Коммунистическэ партиимнай бэелүүлжэ байгаа политика колхозно таряашадые ажал хэрэгтэнь улам ехээр зоригжуулна.

Мүнөө үедэ республикымнай хүдөө ажахыда ямар шэнэ хубилалтын болоожо байhые түрэлхи бурят хэлэн дээрэ үнэн зүбөөр харуулхын тула «Бурят-Монголой үнэн» газетын анхаралаа табидагынь мэдээжэ.

Илангаяа hүүлэй үедэ газетын хуудаhанууд дээрэ уран хурса шүлэг, дуунуудай, мүн хойрог нобшо ябадалтании элирүүлэн сохиhон шүүмжэлхы статьянуудай хэблэгдэдэг болоhониинь ехэ hайшаалтай. Гэхэтэй хамта, хүдөө ажахын темэдэ зорюулагдаhан, удха түгэлдэр уран шүлэгүүдые, hай hайн очерк, рассказуудые редакциинхид газетынгээ хуудаhануудта үшөөл багаар толилно гэжэ hанагдана.

Тэрэшэлэн газетын хуудаhануудта студентнэр, hурагшадай ажабайдал, ажаhуудал тухай, тэдэнэй саашанхи зорилго, эрмэлзэл тушаа hайн статья, очеркнууд толилогдодог hаа, hайн байгаа.

Мүнөөдэр редакциин хүдэлмэрилэгшэдые «Бурят-Монголой үнэн» газетын дүшэн жэлэй ойтой дашарамдуулан амаршалаад, уран найруулгынгаа талаар «Б-М. үнэн» газетэмнай бүри хурса hайн болог лэ гэжэ юрөөхые хүсэгдэнэ.

Ч-Ц. Санжиев, Бурят-Монголой хүдөө ажахын техникумэй 4-дэхи курсын студент.

Анхаралаа бүри ехээр табиит

Би «Бурят-Монголой үнэн» газетэдэ 1947 онhоо бэшэжэ захалhан байнаб. Аймаг доторойнгоо ажахын хүгжэлтые, соёл культурын hонинуудые, мүн бии байhан дутуу дундануудые элирүүлhэн статьянуудые бэшэдэгби.

«Бурят-Монголой үнэн» газетэ республикын холын хойто аймагуудай нэгэн Баргажанай аймагай ажалшадай дунда жэл бүри хүндэтэй болоожо байна. Мүнөө аймагай ажалшад түрэлхи хэлэн дээрэ энэ газетые уншахадаа парти, правительствынгаа арад зоной урда табиhан агууехэ зорилгонуудтай танилсадаг, оронойнгоо, республикынгаа hонинуудые hайнаар мэдэдэг болоо.

Бурят-Монголдо большевистскэ хэблэлэй бии болоhоор 40-дэхи жэлэй ойе тэмдэглэжэ байхадань би ехээр баясанаб. Тиигээд саашадаа республикынгаа үдэр бүри дэлгэржэ байhан ажахые, соёл культурые улам hайнаар, ойлгосотойгоор харуулжа байхыень, холын аймагуудта бүри ехэ анхарал табихыень «Б.-М. үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэдтэ хүсэнэб.

Д. Гыргенов, хүдөөгэй бэшэгшэ.

„Б.-М. ҮНЭНЭЙ" ТҮҮХЭhЭЭ

Хүдэлмэришэн ангиин революционно хүдэлөөнэй сасаhан үрэhэн Октябриин революциин ашаар орон дотор дүүрэн ургаад, үнэн, хурса үгөөрөө арад түмэнии зоригжуулха, элсүүлэн эмхидхэхэ, хүмүүжүүлхэ зорилготой большевик газетэнүүд хаа хаанагүй, манай эндэшье гаража захалhан юм. Тэрэнэй уг залгагша, үрэ саданиинь болоhон «Бурят-Монголой үнэн» газетэ 1923 ондо, манай өөрөө эрхэтэ Совет засагта социалис республикын байгуулагдаха үеэр эмхидхэгдээ бэлэй.

Манай газетэ анханhаа хойшо мүнөө хүрэтэр КПСС-эй обкомой хүтэлбэреэр марксизм-ленинизмын hургаал, коммунис үзэл суртал дэлгэрүүлэлсэн, социализмын аша туhые олониитэ зондо ойлгуулха оролдолго гаргаhан, хуушан сагай хорото хог үлэгдэлнүүдые үгы хэхын түлөө, шэнэ байдал хүгжөөн мандуулхын түлөө тэмсэhэн түүхэтэй.

1923 онhоо 1929 хүрэтэрхиие абаад үзэбэл, социалистическэ байгуулалтын эхин хэлхынүүд бологшо түрүүшын коммунануудай ажал хүдэлмэри тухай, арад зоной ажабайдалай үдэрhөө үдэртэ hайжаржа, соёл болбосоролой үрнин хүгжэжэ байhан тухай, баяд, ноёд болон ламанарай харша ааша тухай бэшэгүүд «Бурят-Монголой үнэнэй» хуудаhануудта тунхаглагдадаг байhан юм. Бурят-монгол литературын үндэhэ hуури табилсагша, ахамад уран зохёолшо Хоца Намсараевич Намсараев манай газетын хүдэлмэридэ эхилхэhээнь хойшо эдэбхитэйгээр хабаадажа байдаг. Хоца Намсараевичын түрүүшын шүлэгүүдэй нэгэн «Харанхы сагhаа хахасажа» гээшэнь 1924 ондо, «Бага үгүүлэл» гэжэ үльгэрынь 1925 ондо манай газетэдэ толилогдоhон байна. Тэрээнhээ хойшо үе үе болоод лэ уран үгэтэй, удха түгэс шүлэгүүд, рассказууд, статьянуудынь гаража үргэлжэлhөөр.

Гушаад онhоо хойшо хүдөө тосхондо ангиин тэмсэл улам хурсадаад, нюдарган баяшуул, ламанар болон бусад дайсан харша этэгээдүүдэй хорото эсэргүүсэлтые элишэлжэ, хурса үгөөр ходо сорьёhон бэшэгүүд газетын номер бүхэндэ гэхээр гарадаг болоо hэн. «Гургалдайн гурбан сэсэнэй», «Булад гуурhата Будамшуугай», «Мархайн аша Тархайн», эсэгэнэр—«Алсагар Мархай», «Данхар Галдан, Далюу Рабдан» гэдэгүүд 30-аад оной үеэр бии болоод, капитализмын хорото хог үлэгдэлнүүдые үгы хэхын түлөө тэмсэлдэ, ангиин дайсадай аашые элишэлжэ, арад түмэндэ харуулха, ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэhэн, областной партийна организацида туhалhан байна.

Хори гаран—гушаад онуудта манай газетэ соёлой добтолго эмхидхэлсэдэг, энэ хэрэгэй хаана, ямараар ябажа байhан тухай номер бүхэндөө бэшэдэг байгаа.

Социалистическэ ажахын түргэнөөр хүгжэжэ, шэнэ техникын үргэнөөр дэлгэржэ байhые харуулhан статья, шүлэгүүдэй ходо тунхаглагдадаг болоhониинь элитэ. Социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ асуудалда газетэмнай онсо анхарал хандуулдаг, үүсхэл гаргадаг байhан юм.

Гушаад оной үеэр Хоца Намсараев, Бабасан Абидуев, Гомбо Бельгаев, Юмсарай Цыренов, Радна Бимбаев, Бато Базарон, Жамьян Балданжабон, Дандар Ширабон, Дамдинцырен Бумбеев, Цырендоржи Дамдинжапов болон бусад хэдэн нүхэд манай газетэдэ эдэбхитэйгээр хабаададаг байгаа. Тэдэнэй олонхинь мүнөөшье бэшэhээр.

1937—1940 онуудта «Бурят-Монголой үнэн» газетэ колхозно тосхонуудые болбосон hайхан болгохо, сабшалангаа шанаржуулан ургасыень улам дээшэлүүлхэ, таряалангай баян ургаса абаха гэхэ мэтэ үүсхэл гаргаhан, мүрысөө дэлгэрүүлэлсэhэн, хүнүүдэй ажабайдал, ажал хэрэгые бодото дээрэнь харуулха оролдолго гаргаhанай түлөө 1939—40 онуудта Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадажа, үргэнөөр харуулагдаа бэлэй. Энэ үедэ Ц. О. Очиров, Д. Д. Лубсанов, К. М. Черемисов, О. Б. Цыбиков, Д. Б. Эрдынеева, М. Б. Будаев гэхэ мэтэ олон нүхэд эдэбхи үүсхэл гаргажа, арадай ажахы болон соёл культурые хүгжөөлгэдэ, ороноо хамгаалгын хэрэг улам бэхижүүлхэдэ туhатай статьянуудые бэшэдэг, эмхидхэдэг байhан юм.

КПСС-эй түүхын Хуряангы курсын ород хэлэн дээрэ хэблэгдэжэ гарамсаарнь бурят болгон оршуулаад, нүхэр Д. Ц. Цыремпилоной редакцяар газетынгээ хуудаhанда эхинhээ hүүл хүрэтэрнь толилhон байгаабди. Манай уншагшад тэрээнии айхабтар hонирхон уншаа бэлэй, ажалшадай дунда политическэ болон үйлэдбэриин ехэ дэбжэлтэ үүсхээ hэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ газетэ бүхэнэй урда онсо харюусалгатай, угаа ехэ зорилгонуудай табигдаhаниинь элитэ. Арми, промышленность болон арад зоноо бүхы шухала юумээр хангажа, дайсании дараха хэрэг түргэдхэлсэхые эрмэлзэн, манай газетэ олониитые уряалдаг, фронт болон тылдэхи шэн зоригто баатарнуудай габьяата хэрэгүүдые толилон харуулдаг байгаа. Уран зохёолшод Х. Н. Намсараев, Г. Ц. Цыдынжапов, Ч. Ц. Цыдендамбаев, Н. Г. Балдано, Ц. Г. Галсановай, фронтовигууд Ж. Т. Тумунов, Д. Д. Хилтухин, Ц. Н. Номтоевой патриотическа шүлэгүүд, очеркнууд, поэмэнүүд, повестьнууд, пьесэнүүд газетын хуудаhануудта толилогдожо, зоной зориг бадаруулдаг, ажалай эршэ арьбадхадаг бэлэй.

Дайн дажар дүүрэжэ, амгалан тайбан сагай эхилхэдэ, ажахыгаа бушуу түргэнөөр hэргээжэ, урда урдынхиhаа үлүү ехээр хүгжөөхэ, соёл болбосоролой хэрэг урдань үзэгдөө дуулдаагүй түргэнөөр эмхидхэхэ зорилгые олон түмэндэ ойлгуулха, түрүүшүүлэй түйлалтые тодорхойгоор харуулха, гээгдэгшэдые шүүмжэлхэ ябадал бүхы совет хэблэлэй, тэрэ тоодо манай газетын, хүндэтэ хэрэг болоhон байна.

«Бурят-Монголой үнэн» газетэ КПСС-эй XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэлые үдэр бүхэндэ үргэнөөр толилон харуулха гэжэ оролдоно. Энэ хэрэгтэмнай хэдэн арбаад, зуугаад хүдэлмэришэн хүдөө бэшэгшэд хабаадажа, тон ехэ туhа хүргэдэг.

Иигэжэ гарадаг

...рач Драган түрүүтэй газетын нюурнуудай хэбые удаа дараа шудхажа гарадаг байна. Иигээд байhадаа газетымнай дүрбэн хуудаhан булта бүридэбэ гээшэ. Шудхагдажа бэлэн болгоhон газетын 4 хуудаhые ротациин машинада хэбээрэнь барлажа гаргаха хүдэлмэри үлэбэ.

Газетэмнай юрэнхыдөө иигэжэ бэлэн болоhоншье hаа, гарhаа таратараа үшөөл үды байна. Энээнэй hүүлээр нэгэ бүхэли цехын хүдэлмэрилэгшэд нилээдгүй удаан хүдэлжэ, газетые гаргадаг. Манай газетые барладаг ротациин машинада Юрий Паршуков үнинэй хүдэлдэг. Шудхагдаhан хуудаhануудые ротацида табяад, мини лэ бэлэн мүрөөр шууюулаад орхихо бэшэ, харин бултыень тааруулха, буулгаhан зурагуудые эли тодоор гаргаха, шэрэ будагыень шалгаха гэхэ зэргын олон ажал байха. Ротационер Юрий Паршуков эдэ бүгэдые жэншэдгүйхэнөөр бүтээдэг хүн юм.

В. Драган газетын матрица хаража байна.

Тон түрүүшээр газетын бүрилдэжэ эхилхэhээ хойшо мүн зэргэшээд зурагууд бэлдэгдэжэ байдаг. Редакциин уран зурааша нүхэр Чашинhаа эхилээд, цинкографиин цехтэ баhал маша яаралтай ажал хэгдэжэ байха. Зурагуудые бэлдэхэ гээшэмнай аргагүй орёо нарин хэрэг юм. Эндэхи хүдэлмэрилэгшэд нүхэд Михаил Гелихов, Петр Мункуев гэгшэд тодо hонор зурагуудые бэлдэжэ үгэдэг байна.

Иигэжэ газетэмнай айхабтар олон шата дамжажа, бэлэн болодог. Ротациин машинаhаа гарамсааран газетые хэлхеэ холбооной хүдэлмэрилэгшэдтэ тушаагдана. Үглөөнэй 5—6 часта Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсөөр ябаhан хүн гүрэнэй типографиин зүүн хойто углууда ашаанай машинада газетэнүүдые тээжэ байхыень хараhан байха. Дүтын аймагуудта машинаар, холынхидта самолёдоор, поездоор газетэнүүд эльгээгдэнэ.

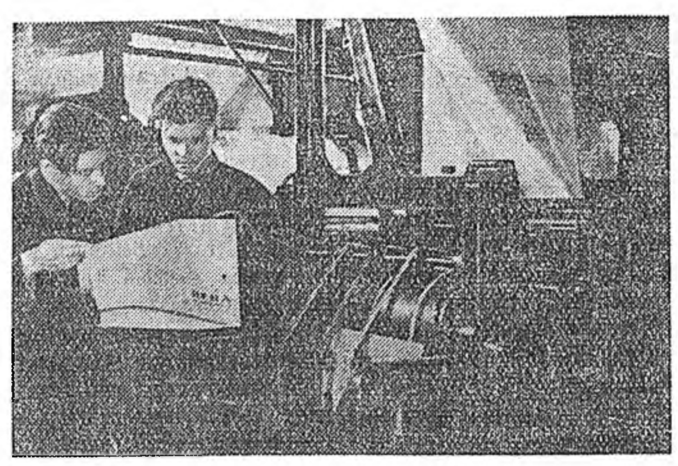

«Бурят-Монголой үнэн» газетэ ротационно машинаар хэблэгдэжэ байна.

Шэнэ газетын ерэхэтэй сасуу колхоздо гү, али совхоздо, эмхи зургаанда гү, хамаагүй хаанашье hаа, хүн бүхэн тэрэнии шамдуун абажа уншадаг заншалтай. Тиигэншьегүй аргагүй. Газетэ гээшэмнай совет хүн бүхэнэй аргагүй шухала, тон хэрэгтэй зүйл болонхой. Газетэhээ хүнүүд заатагүй шэнэ hонинии уншаха, үгышье hаа, ямар нэгэн үүсхэл тухай мэдэдэг байна. Мүнөөхи хонишон Дугаров Сультимэй бэшэгые түрүүн хүдөөдэ уншаад, хүнүүд hайсал hэжэглэhэн байха. Hүүлэй хэдэхэн жэл соо энэ арга туршагдаад байхадаа ямаршье hэжэг түрүүлхэеэ болиhониинь мэдээтэй. Хонидые үбэл хурьгалуулхада hайн байhые хонишод булта зүбшөөдэг.

Энэ хонишоной хурьгадынь үбэл гарадаг болоходоо гарзалхаяа болижо, табиhан асуудалаа шиидхээ гээшэ. Тиигэбэшье энэ хүн hанаагаа амаршоогүй ёhотой. Юундэб гэхэдэ, хони үсхэбэрилгөөр бүхы юумэн шиидхэгдээ гэхын аргагүй. Энэ хүн баhа нэгэ асуудал шэнжэлжэл ябаа бэзэ. Хонидой байра ямар түхэлтэйгөөр барихаб гэhэн гү, али ондоо асуудалтайгаар редакцидамнай баhа бэшэг эльгээхэеэ байгаа аалам, яажа мэдэхэбибди.

Шухала шухала асуудалнуудые табиhан олон бэшэгүүд редакцида орог лэ! Дээрэ дурсагдагша шатануудые дамжаад лэ сагтаал газетэдэ гараха.

Д. ЖУГДУРОВА.

Хэжэнгын эхин hургуулиин багша Б. Базарон манай газетын шэнэ номер уншажа hууна.

А. Мантаевай фото.

Студентнэр туһална

Зооветинститутай ветеринарна факультедэй IV курсын, мүн зоотехническэ факультедэй III курсын студентнэр шэнэ түл абалсахаар хүдөө гараһан юм. Мүнөө институдай 200 гаран студентнэр Зэдэ, Хэжэнгын. Яруунын аймагуудай колхозуудта ажаллажа байна.

Хүдөө ажахын ерээдүйн мэргэжэлтэд отаранууд дээрэ түл абалсахаһаа гадна, мал эмнэлсэнэ. Хориин аймагай «Улаан Одон» колхоздо ошоһон Жамбал Цыремпилов, мүн энэ аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо байһан студент Д. М. Герусов, Зэдын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо байһан нүхэр Швецов ба бусад хэрэгээ һайн мэдэхэ мэргэжэлтэд болохо байһанаа гэршэлэн харуулна. Зоотехническэ факультедэй студентнэр малые рационой ёһоор эдеэлүүлнэ, хурьгадые харууһалалсана, мал адуулна, үнеэ һаана.

Б. Гомбоев, студент.

Тобшо мэдээсэлнүүд

✪ Кударын аймагай Отцоной эхин һургуулиин һурагшад воскресник хэжэ, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һү һаалиин фермын талмайе сэбэрлэбэ. Мүн һурагшад өөһэдөө аса, тармуур, хамуур, хүрзэ дархалжа, малшадта бэлэглээ.

В. Гомбожапов.

✪ БМАССР-эй габьяата багша А. П. Подашев «Замбуулин түбиие шэнжэлхэ жэл, советскэ хэмэл одонууд» гэһэн темээр һонирхолтой лекци Иволгын аймагай центртэ уншаа. Лекци шагнагшад асуудалнуудтаа хангалтатай харюу абаһан, нүхэр Подашевто баяр хүргэһэн байна.

В. Базаров.

✪ Хориин аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ ехэ барилга хээ һэн. Мүнөө жэлэй барилгада хэрэглэгдэхэ модо бэлдээд, шэрэжэ байна. Колхозой һууриндa амбулатори, клуб, олохон гэр, малай байранууд баригдахань. Мал ажалай хүдэлмэри механизацилагдахаар хараалагдаба.

Ж-Д. Намсараев.

✪ Ленинэй ордено паровозо-вагонно заводой котельнэ цехын улаан булан соо хүн зон олоороо сугларжа, артистнартай уулзаба. РСФСР-эй габьяата артистнар Н. В. Таров, Т. Е. Гергесова өөһэдынгөө ажал тухай һонирхолтойгоор хөөрөөд, бурят арадай дуу, хатар наадаһан байна. Мүн оперно театрын дуушан В. П. Меншенин, филармониин артистка М. Кравцова совет композиторнуудай дуунуудые дуулаа.

Хүдэлмэришэд һайн концерт хаража һонирхоод, артистнарта баяр хүргэһэн, ходо ерэжэ байхыень хүсэһэн байна.

В. Медведев.

Модошодой амжалта

«Забайкаллес» комбинат, мүн ой модоной, саарһанай, модо болбосоруулгын промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной комитет модо бэлэдхэлэй пунктнуудай, мастерска участогуудай мүрысөөнэй январь һарын дүн гаргаба.

Дүнгүүдэй ёһоор, Байкальска леспромхозой Безымянная гэжэ модо бэлэдхэлгын пунктынхид мүрысөөндэ илаа гэжэ тоологдобо. Һарынгаа даалгабари 126 процент дүүргэжэ, 30 мянган түхэригэй алмалта хэһэн энэ пунктда профсоюзай Центральна комитедэй, РСФСР-эй Ой модоной промышленностиин министерствын дамжуулгын Улаан туг дахин үлөөгдөөд, 10 мянган түхэриг шан барюулагдаа.

Ээриин леспромхозой Үлэнтын модо бэлэдхэлэй пунктын коллектив хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Мастерска участогуудай дундаһаа Байкальска леспромхозой мастер Голенецкиин хүтэлбэрилдэг участок һарынгаа даалгабари 137 процент дүүргэжэ шалгараа. Энэ коллективтэ профсоюзай Центральна комитедэй, РСФСР-эй Ой модоной промышленностиин министерствын дамжуулгын Улаан туг нэгэдэхи шантайгаар барюулагдаа.

Н. Тюрнев.

Шэнэ тосхон

Закаменай аймагай «Байгал» колхозой центр һүүлэй жэлнүүдтэ танигдахаар бэшэ болотороо хубилаа. Сэхэ, уужам гудамжануудай хоёр талаар үндэр сагаан гэрнүүд аяар холоһоо харагдадаг. Гансахан үнгэрэгшэ жэлэй намар эндэ колхозой 50-яад гэшүүд шэнэ гэртэ нүүжэ ороһон байна. Энэшье жэлдэ тэдэнэр шэнэ гэр олоор бариха хүсэлэнтэй. Нютагай зоной хэлсэдэгээр, энэ колхозой центр ёһотойл шэнэ тосхон болоо.

Ф. Цыдeнжапов.

Солбонойнгоо ашаар амяа абараа

(Натуралистын тэмдэглэл)

Зун түглэгэр үдхэн ой соо ябатараа, шулуун дундуур бурьялан урдажа байгаа горхоной эрьедэ һуужа, амарха гэжэ шиидэбэб. Ой соо агаар сэбэрхэн, зохидшье гээшэнь. Байгаалиин һайханда сээжэ дүүрэн амисхаалжа, дуулажархиһ а ш ь е дуран хүрэнэ. Минии сэдьхэлые тааһандал, шубуухайнууд оло янзын аялгануудаа ирагуу һайханаар татажа захалба.

Иишэ тиишээ хараашалжал һуунаб. Обёорон гэхэдэм, горхоной нүгөө эрьедэ, хохюур болошоһон будүүн модоной гэшүүһэн дээрэ борохон хэрмэн бамбагар зөөлэн һүүлээ нюрган дээрээ хаяжархёод, бүмбыхэдэжэ һууба. Тиижэ байтар гэнтэ шубуудай дуу шуун замхажа, хон жэн болошобо.

Харан гэһээм, даляа хумижархиһан нэгэ харсага һуужа байһан хэрмэн тээшэ шэдэһэн шулуун шэнги шууяса буужа ябаба. Теэд хэрмэн харсагын добтолгоһоо айхабтар солбоноор зайлажа, модоной нүгөө тала һүрэн гарашоо. Олзуурхаһан харсага хэдэн удаа добтолбошье, шуһата һабартаа солбон хэрмые оруулжа шадабагүй. Хөөрэжэ ерээд, дахин орожо ерэхээ мяхаша шубуунай агаарта дэгдэхэ һамбаанда, хэрмэн аһан шадалаараа модон өөдөө тэгүүлжэ, хуриллаа дүтэлнэ. Тииһээршье, хэрмэн зориһон газартаа хүрэжэ, хурил руугаа орошоо. Шуран харсага халта һүүлынь шүүрээд лэ үлэшоо һэн. Тиихэдэ би хэрмэнэй амяа абарһандань ехээр баярлаа бэлэйб.

А. Бадмаев.

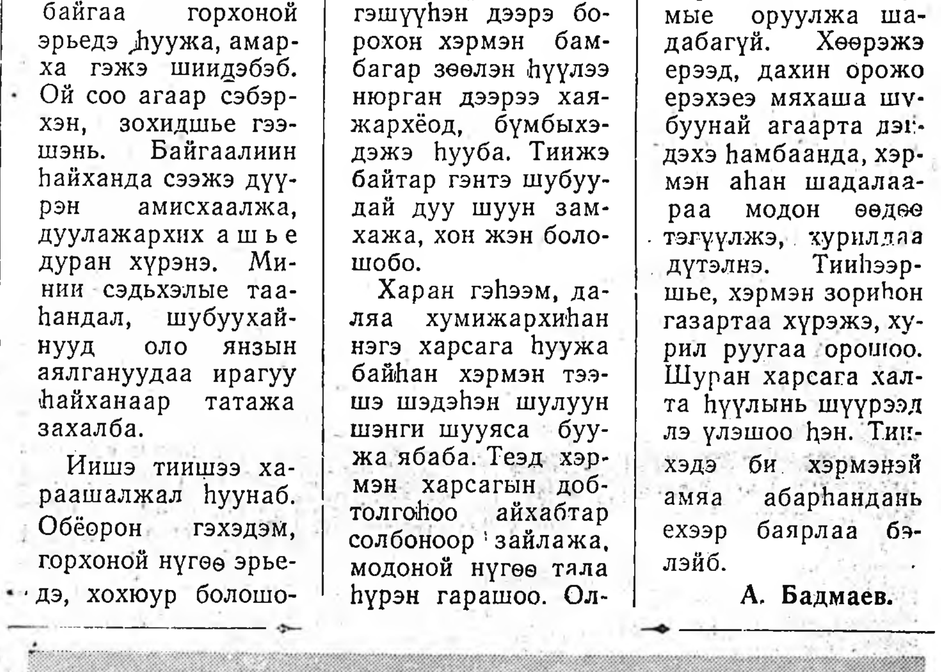

ТАЛЫН ГАНСА ХУҺАН. Л. Хайдуровай фотоэтюд.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Советскэ сэрэгшэд ГДР-һээ бусажа байна

ФЮРСТЕНВАЛЬДЕ, февралиин 27. (ТАСС). 300 мянган хүниие СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдһээ дахин хороохо, тэрэ тоодо 41 мянга гаран сэрэгшэдые ГДР-һээ гаргаха гэһэн шиидхэбэри Советскэ Союзай правительство тээсгэн һая абаа һэн. Энэ шиидхэбэриин ёһоор, мүнөө советскэ сэрэгшэд Германиһаа Эхэ нютагаа бусажа байна. Тусхайлбал, Фюрстенвальде городһоо февралиин 27-до механизированнэ частьнуудай подразделенинүүд мордоо.

Городой предприятиин хүдэлмэришэд, алба хаагшад, залуушуул, дүтын тосхонуудай таряашад, национальна арадай армиин делегаци, партийна, ниитын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, мүн Германида байдаг советскэ сэрэгшэдэй командованиин болон ГДР-тэ байдаг СССР-эй посольствын түлөөлэгшэд советскэ сэрэгшэдые үдэшэхээ Фюрстенвальдын түбэй талмай дээрэ сугларба.

СЕПГ-гэй ЦК-гэй секретарь Г. Грюнеберг, шинэ хэдэг заводой хүдэлмэришэн Г. Отте, национальна арадай армиин генерал-майор О. Пех гэгшэд советскэ сэрэгшэдтэ хандан, һайн һайхан үдэшэлгын үгэ хэлээ.

Эхэ орондоо бусахаяа байһан советскэ сэрэгшэдэй зүгһөө майор В. Т. Кривень, ахалагша сержант Б. С. Тульчинский гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Митингын һүүлээр мордохоёо байһан советскэ подразделенинүүдэй парад болоо. Офицер, сэрэгшэд городой үйлсөөр ябажа, вокзал тээшэ ошобо. Тэдэниие городой зон халуунаар амаршалаа.

Президент Насерай мэдүүлгэ

ДАМАСК, февралиин 26. (ТАСС). Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын байгуулагдаһанай баярта зорюулжа, Дамаскда үнгэргэгдэһэн демонстраци дээрэ Гамаль Абдель Насер февралиин 25-да иигэжэ мэдүүлбэ:

Араб изагуурта арадуудые эзэмдэхэ зорилгоор, империалистнууд араб оронуудые хоорондонь арсалдаатай болгохо гэжэ ходо оролдоно. Энэ юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, Египет Суданда добтолхоёо байна, Египедэй сэрэг Суданай хилэ дээрэ суглуулагдажа байна гэһэн худал хуурмаг үгэ империалистнууд тараана. Иимэ үгэ тараахадаа, тэдэнэр Египет Судан хоёрые эбгүй болгохо, араб оронуудай холбооe таһалха зорилготой. «Гэбэшье, Суданай, Египедэй арадууд империалистнуудай мэхэдэ оронгүй, боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэй ушар удхые зүбөөр ойлгохо бэзэ гэжэ найданаб. Бидэнэр Судантай ахадүүгэй ёһоор һаналаа нэгэдэнги байха гэжэ, мүн ниитэ дайсанда эсэргүүгээр сугтаа тэмсэхын түлөө бүхы шадалаараа оролдохобди, тиигээд заатагүй илахабди гэжэ Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын зүгһөө мэдүүлнэб».

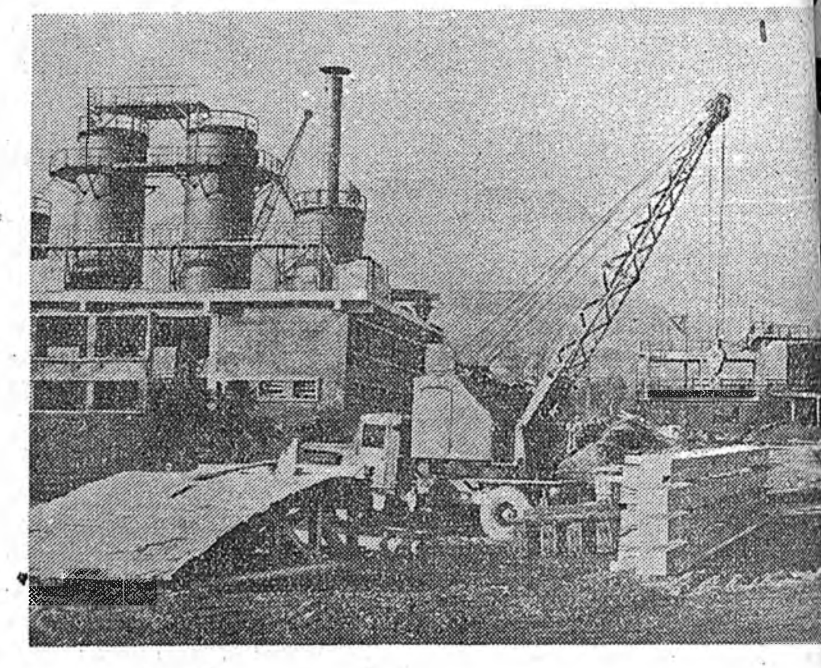

Болгариин Арадай Республика. Пирдопын ойро оршодог, зэд х... заводой барилгада. ТАСС-эй фотохро...

ПОРП-ын ЦК-гэй XI пленум нээгд...

ВАРШАВА, февралиин 27. (ТАСС). Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин Центральна Комитедэй XI пленум февралиин 27-до Варшавада нээгдээ. Пленум иимэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ:

1. 1958 ондо бэелүүлэгд... номическа политикын гол асуудалнууд (элидхэлшэ... ын ЦК-гэй политбюрогой Стефан Ендриховский).

2. Элидхэл тушаа үгэ хэ...

Суданда парламентын һунгалта эхилэ...

КАИР, февралиин 27. (ТАСС). Февралиин 27-до Суданда парламентын һунгалта эхилээ. Энэ мартын 8 болотор үргэлжэлхэ. Суданай бээе даанхай болоһонһоо хойшо иимэ бүгэдэниитын һунгалта орон дотор түрүүшынхеэ хэгдэжэ байна.

Суданай парламент хоёр палатаһаа бүридэдэг. Доододонь— депутадуудай палатада 173 гэшүүн һунгагдадаг. Дээдэдэнь — сенадта шүүн оруулагдаха, тиихэдэ ... 30-ыень бүхы арад һунгадаг, 20-ень Суданай гүрэнэй сов... милдог байха юм. Депутадуу... латын 173 һуурида 700 шаху... дидат дэбжүүлэгдээд байна.

Парламентын һунгалтын дү... тын 10-да гүйсэд тодорхо.

Индонезиин правительствын хэмжээ-ябуул...

ДЖАКАРТА, февралиин 27. (ТАСС). Индонезиин правительствые унагааха зорилгоор буһалгаа хэгшэд Суматра аралай тэг дунда шэбээлэнхэй. Индонезиин правительство тэдэниие үгы хэхын тулада хэмжээнүүдые абана. Нэн түрүүн тэдэниие газаа тээһээ холбоогүй болгохо зорилгоор хүүргэ паромууд бомбодогдоно.

Буһалгаашадай заримань Сулавеси аралай хойто хубида шэбээлэнхэй. Тэдэниие подполковн... муал хүтэлбэрилнэ. Февралии... да Индонезиин сэрэг эндэ ... Горонтало город эзэлээ. Хойто Сулавесидэ шэбээлһэн ... һалгаашадай штаб-квар... байрлаһан Манадо городһоо руугаар, 300 километртэ ор... Правительствын сэрэгые н... зон эдэбхитэйгээр дэмжэнэ мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Турци хорото ябуулгаяа үргэлжэлүүлһээр

ДАМАСК, февралиин 27. (ТАСС). Һүүлэй хоёр үдэрэй туршада Турциин сэрэг Сириин хилые гурба дахин дабаа. Турциин солдадууд болон Арабуудай Нэгэдэмэл Р... ликын отрядуудай хоорондо газарта буудалдаан болоо гэж... дээсэгдэнэ.

Алжир Тунис хоёрой хилэ дээрэхи шанга байдал һулар...

ПАРИЖ, февралиин 27. (ТАСС). Алжир Тунис хоёрой хилэ дээрэ түгшүүрилтэ шанга байдалтай байһаар. Франциин сэрэгшэд хилэһээ 500 метр холо байдаг Айн-Драхама гэжэ Тунисай газарта минэ табиһаниинь, тэрэнь тэһэржэ, хоёр хүн алуулаа.

Алжир Тунис хоёрой хилые Франциин сэрэгшэдэй нарин хоор хаража байбашье һаань ... шалта, мүрдэлгэһөө тэрье... улам олон алжирайхид хилэ ... гүүр гарана. Февралиин 19-дэ ... шахуу хүн, гол түлэб эхэнэр, ү... үхибүүд Тунисай газар руу тэр... жэ ошоо.

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ СОЁЛЫЕ ШЭНЖЭЛДЭГ ИНСТИТУТ

Октябриин революциин урда тээ Бурят-Монголдо эрдэм соёл шэнжэлдэг нэрэтэй гансал эмхи зургаан—Ородой географическа обществын отделени Кяхтада байһан юм. Тиихэдэ дээдэ һургуули огто байгаагүй.

Зүүн Сибирь болон Дальнэ Востогто Совет засагай тогтоһон хойно эрдэм соёл шэнжэлхэ хэрэг үндэһөөрөө һайжаржа эхилээ һэн. 1922 оной июль һарада Бурят-Монголой Эрдэмтэдэй Комитет эмхидхэгдэжэ, удаалуулан соёлые шэнжэлдэг институт болгогдоһон байна.

СССР-эй Наукануудай Академиин элдэб институдуудтай, Москва, Ленинград, Эрхүү, Казаниин зарим эрдэмтэдтэй хамта манай институт республикынгаа түүхэ, хэлэ, литература, аман зохёол шэнжэлхэ талаар үнгэрһэн үе соо горьтойхон хүдэлмэри хээ.

Түрүүшын жэлнүүдтэ Бурят-Монголой түүхын зарим асуудалнууд шэнжэлэгдэжэ, энэ талаар элдэб баримтанууд суглуулагдаһан байха юм. Саашадаа эрдэмтэд Бурят-Монголой түүхын асуудалаар согсологдомол хүдэлмэри бэшэдэг болоо һэн.

Дайнай урда тээхи жэлнүүдтэ Н. П. Сахаровай, Ш. Н. Хобитуевай, Тугулдур Тобоевой, Вандан Юмсуновай, Ломбо-Цэрэновэй бэшэһэн угай бэшэгүүд, П. Т. Хаптаевай «Бурят-монгол арадай түүхын хуряангы очерк», А. П. Окладниковай «Баруун бурят-монголнуудай түүхын очеркнууд», В. П. Гирченкын «XVII—XVIII зуун жэлнүүдэй, XIX зуун жэлэй түрүүшын хахадай үеын ородой болон хариин аяншад бурят-монголнууд тухай», Ф. А. Кудрявцевай «Бурят-монгол арадай түүхэ» гэһэн номууд гараһан юм. Гэбэшье, тэдээн соо Бурят ороной ородой гүрэндэ хамжан ороһон ябадал буруугаар тайлбарилагдаһан, Бурят-Монголой экономическа хүгжэлтэдэ, бурят арадай ажахы болон культурада ород арадай үзүүлһэн нүлөөдэ анхарал багаар табигдаһан байгаа.

Соёлые шэнжэлдэг институт 1946 онһоо эхилжэ, «Бурят-Монголой АССР-эй түүхэ» гэжэ хоёр томтой ном бэлдэжэ эхилэнхэй. Эртэ урда сагһаа хойшо Агууехэ Октябриин социалистическэ революци хүрэтэрхи үе харуулһан нэгэдэхи томынь 1946—1951 ондо бэшэгдэһэн юм. Теэд ехэ дутагдалтай байһан дээрэһээ 1954 ондо дахин заһагдажа хэблэгдээд, гол түлэб һайн сэгнэлтэ уншагшадай зүгһөө абаа һэн.

1957 ондо «БМАССР-эй түүхын» хоёрдохи томой гар бэшэгые түүхэшэднай бэлэн болгоо. Энэ ном 1958 ондо хэблэгдэн гараха байна. Тиигэжэ республикымнай ажабайдалда шухала событи болохонь.

Дайнай һүүлээр манай түүхэшэд ондоошье хүдэлмэри хэһэн байна. Б. Д. Цыбиков «Бурят-монгол, ород арадуудай эбдэршэгүй хани барисаан», «Унгернынхидые бута сохилго», П. Т. Хаптаев «Бурят-Монгол Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин үедэ», А. С. Шофман «Доржи Банзаровай Казаньдахи ажабайдал, ажал-ябуулга» гэхэ мэтэ номууд, олон тоото бусад статьянууд институдай «Тэмдэглэлнүүд» соо хэблэгдэнхэй.

1959 ондо Бурят ороной Росси гүрэндэ һайн дураараа хамжан ороһонойнь 300 жэлэй ой гүйсэхэнь. Манай арадай түүхэдэ онсо һуури эзэлһэн энэ үдэрые тэмдэглэжэ, бурят арадай ород гүрэндэ хамжан ороһон, Росси дотор тэрэнэй хүгжэһэн тухай асуудалнууд шэнжэлэгдэжэ эхилэнхэй. Мүн Бурят орон соохи ниитын харилсаан, газар уһа элдүүрилгэ, Бурят-Монголдо Октябриин революциин, граждан дайнай ямараар болоһон тухай, хамтын ажал эмхидхэлгэ, республикые индустриализацилга, партийна организациин түүхэ, культурын хүгжэлтэ гэхэ мэтэ олон асуудал гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэхэ зэргэтэй.

1947 онһоо эхилжэ, Бурят-Монголой газар дээрэ археологическа шэнжэлэл хэгдэдэг болонхой. Энэ хүдэлмэриие проф. А. П. Окладниковай хүтэлбэрээр СССР-эй Наукануудай Академиин материальна культурын түүхын институт Бурят-Монголой соёлые шэнжэлдэг институт хоёр хамтадаа эрхилнэ. Балар эртэ сагта газар доро ороһон зүйлнүүд шэнжэлэгдэжэ, бурядай түүхэдэ хабаатай элдэб асуудалнууд тодорхойлогдоо.

Соёлые шэнжэлдэг институт бурят-монгол хэлэ, тэрэнэй диалектнүүдые, илангаяа литературна хэлэ бэшэг шэнжэлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хээ. Манай институт 1930—1931 ондо лата үзэгүүдые хэрэглэжэ, бурят шэнэ алфавит, бэшэгэй дүрим зохёоһон байгаа. Теэд тэрэ алфавит саг зуурын байһан юм.

1939 ондо соёлые шэнжэлдэг институт ород бэшэгэй үндэһөөр шэнэ алфавит зохёогоо һэн. Энээнтэй хамта шэнэ алфавитдаар бэшэхэ дүрим, заабаринууд, һургуулиин учебнигүүд гараа бэлэй.

Манай институдай тогтоһонһоо хойшо 10 гаран элдэб словарь, тэрэ тоодо бурят-монгол хэлэ шудалхада тон хэрэгтэй, К. М. Черемисовэй «Бурят-монгол-ород словарь», М. Н. Имехеновэй, Ц. Д. Цибиковэй, Д. Ч. Черниновэй бэшэһэн «Русско-бурят-монгольский словарь» оролсоно. Эдэ хоёр словарь Ц. Б. Цыдендамбаевай редакцилгаар хэблэгдэһэн юм.

Бурят хэлэнэй үгэнүүд тухай Т. А. Бертагаев, тэрэшэлэн К. М. Черемисов шэнжэлэлгэ хэһэн, грамматикын зарим асуудалнууд тушаа Д. А. Алексеев, Д. Д. Амоголонов бэшэһэн байна.

1953 ондо бурят-монгол хэлээр научна конференци болоо. Тэндэ энэ хэлэнэй грамматическа байгуулалта, диалектнүүд, оршуулга, орфографи тухай хэлсэгдэһэн юм.

Энэ конференциин дурадхалнуудые гүйсэдхэжэ, СССР-эй Наукануудай Академиин хэлэ шэнжэлэлгын институт соёлые шэнжэлдэг институдтай хамта бурят-монгол хэлэнэй научнаар найруулжа бэшэһэн грамматикые бэлдэжэ эхилээ. Мүнөө үедэ энэ томо зохёолой гар бэшэг бэлэн болоод, хэблэгдэхээр түхеэрэгдэжэ байна. Бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ, багшанар болон студентнэртэ энэ грамматикын ехэ туһаламжа болохонь, бурят хэлэ бэшэг шэнжэлхэ хэрэгтэ горьтойхон нэмэри оруулхань дамжаггүй.

Институдаймнай хэлэ шэнжэлэгшэд «Түнхэнэй үгүүлэл», «Монгол хэлэнүүдэй түлөөнэй үгэ», «Боохоной үгүүлэл», «Бурят-монгол хэлэнэй фонетикэ» гэхэ мэтэ монографи бэлдээ.

Соёлые шэнжэлдэг институт нютагай диалектнүүдые үзэхын тула экспедици анханһаа эмхидхэдэг һэн. Теэд тиимэ хүдэлмэри түсхай түсэбгүйгөөр хэгдэдэг байгаа. Имагтал 1950 онһоо хойшо энэ хэрэг гуримшуулагдажа, БМАССР-эй, Эрхүүгэй, Читын областьнуудай бурят зонтой газарнуудаар экспедицинүүд эмхидхэгдэжэ, нютагай диалектнүүд шэнжэлэгдээ.

Гэхэ зуура, хэлэ бэшэг шэнжэлхэ талаар институдай хэһэн хүдэлмэри олониитын эрилтэ хангана гүй. Хэлэ шэнжэлэлгын олон һалбари үшөө ойроо хүртөөгүй байһаар. Бурят-монгол хэлэнэй анха бии боложо, хүгжэһэнэй түүхэ огто шэнжэлэгдэнэгүй. Үгэнүүд болон диалектнүүдые шэнжэлэлгэ үшөөл гээгдэлтэй ябана. Үгын хубинуудай хоорондохи илгаанууд һайса тодорхойлогдоогүй, грамматическа элдэб категоринууд шэнжэлэгдээгүй байһаар.

Бурят хэлээ теоретическэ болон түүхын талаһаа сасуулан шэнжэлхэтээ хамта, эгээл түрүүн олондо туһатай элдэб словарьнуудые бэлдэхэ, орфографи, пунктуаци, терминологи, оршуулга гуримшуулгада, учебнигүүдые зохёолгодо, хэблэлэй хэлые һайжаруулгада туһалха үүлгатайбди.

Соёлые шэнжэлдэг институт тогтоһонһоо хойшо арадай аман зохёолые суглуулжа, шэнжэлхэ хэрэгтэ анхаралаа табяа. Үльгэрнүүд литературнаар найруулагдажа, тэрэшэлэн нютагай ородуудайшье аман зохёол хэблэгдэһэн байна.

СССР-эй Наукануудай Академиин Зүүн зүгэй оронуудые шэнжэлдэг институт Бурят-Монголой соёлые шэнжэлдэг институдтай хамта «Гэсэр» гэжэ героическа эпосээр 1953 ондо научна сесси хэжэ, тус эпосые шүүмжэлэгшэдэй буруу байһаниие элирхэйлээ. Энэ ушар арадай аман зохёолые суглуулха, шэнжэлхэ хэрэгтэ ехээр туһалһан байна. Манай институт үльгэршэ Дмитриевһээ бэшэжэ абаһан «Гэсэрые», мүн «Осоодор мэргэн» гэжэ үльгэрые, «Үнгэрһэн хоёр дайн тухай забайкалпинхидай хөөрөөн» гэһэн ород рассказуудые хэблэн гаргаа. Тэрэшэлэн «Сагаадай мэргэн», «Харалтуур хаан», «Армаан Дурмаан» болон бусад эпическэ поэмэнүүд, А. А. Тороевой, П. Д. Дмитриевэй, Б. И. Сороковиковой үльгэрнүүд, Бурят-Монголой совет үеын аман зохёолнуудай хоёр суглуулбари гараа.

Бурят литература шэнжэлэлгээр «Буряг-монгол шүлэг бэшэлгэ» гэһэн А. М. Хамгашаловай номые тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Энэ талаар дайнай һүүлээр ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Мүнөө үедэ хэдэн авторай бэшэһэн «Бурят советскэ литературын түүхын очерк» хэблэгдэхээр бэлдэгдэжэ байна. Энэ ном үргэн уншагшадые бурят литературын хү... тын түүхэтэй танилсуулха зэргэтэй.

Литература болон аман зохёолые ...жэлэгшэдэй урда ехэ зорилго табигда... Илангаяа шүүмжэлэлгын хүдэлмэри ...галтагүй. Уран зохёолшодой мэрг... литературын шухала асуудалнууд о... зүбшэлгэдэ табигданагүй. Аман зох... шэнжэлэлгые үшөөл һайжаруулхаар.

1943—1949 оной туршада и... тудтамнай экономикын сектор байһа... Тус сектор ехэ юумэ хэһэн байгаа. ...публикынгаа байгаалиин баялигые, а... ажахые харуулһан шухала хүдэлмэри бэшэгдээ һэн.

1957 оной октябрьда соёлые шэнж... институдта түбэд ороние шэнжэлхэ ...тор, 1958 оной январьда искусствын ...тор нээгдээ.

Түбэд ороние шэнжэлхэ секторэй ...рилгонь юуб гэхэдэ, түбэд хэлэн дээр... шэгдэһэн баримтануудые, түбэдэй ... культурын түүхэһээ элдэб зүйлнү... бурят-монгол хэлэ, литература, түүхэ, ...кусство шэнжэлхэдээ хэрэглэхэ болон...

Бурят арадай гоёон шэмэглэлгэ, ... дархалалга, уран зуралга, театр болон ...жэмые, тэдэнэй хүгжэлтые искусс... сектор шэнжэлхэ ёһотой.

Бурят-Монголой соёлые шэнжэлдэг ...ститут түрэл арадайнгаа түүхэ, хэлэ, ...тература болон искусство бүри шуда... гаар, гүнзэгыгөөр шудалха зорилго... Институдайнгаа 35 жэл соо олоһон дүршэлые хэрэглэжэ, научна бүхы хү... мэрилэгшэдэй энэ шухала зорилгоё ...рэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэнь дам... гүй.

А. ЗОЛОТОЕВ, Бурят-Монголой соёлые шэнжэлдэг институдай директо... орлогшо.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта—34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00670. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 77.